

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 930.25: 621.397.13(497.4)"1957"

Prejeto: 1. 5. 2014

Vroči junijski dnevi leta 1957 in v znoju rojena televizija – O »prazgodovini« slovenske televizije ob njeni 55-letnici – 2. del

ALEKSANDER LAVRENČIČ

arhivski svetovalec, dokumentalist raziskovalec

RTV SLO, Oddelek za arhiviranje in dokumentacijo Televizije Slovenija,

Kolodvorska 2, SI-1550 Ljubljana

e-pošta: aleksander.lavrencic@rtvslo.si

Izvleček

Prva poskusna oddaja televizijske skupine pri Radiu Ljubljana z naslovom »Televizija prihaja« je izzvenela v oblubo, da bo domači program prihajal do slovenskih gledalcev čedalje pogosteje. Druga oddaja v Zagrebu je bila pestrejša po obliki in vsebini, vaj in priprav na oddajo pa je bilo manj. Temperatura pred oddajo je počasi naraščala, 23. 6. 1957 še posebno ubijajoče. V studiu so namerili šestinštirideset stopinj Celzija. Oddaja je kljub temu uspela, Zagrebčani so o njej govorili v presežnikih. Slovenci pa v Zagrebu niso nabirali samo potrebnih tehničnih izkušenj, ampak je v teh vročih junijskih dneh nastala tudi znamenita »špica« s Pastirčkom, ki nas še vedno prebuja ob koncu programa.

Abstract

**HOT DAYS OF JUNE 1957 AND A TELEVISION BORN IN SWEAT – ON THE
»PREHISTORY« OF SLOVENIAN TELEVISION IN CELEBRATION OF ITS
55TH ANNIVERSARY – PART 2**

The first test show of Radio Ljubljana's television group entitled »Television is Coming« ended with promises that Slovenian viewers would have the chance to see Slovenian television programmes more often. The second show was shot in Zagreb and was a lot more diverse in form and content despite the fact that there were a lot less preparations and rehearsals involved. The temperature before the show had slowly been rising and reached the boiling point on 23 June, 1957. On that particular day, the temperature in the studio was 46 degrees Celsius. Still, the show was a success, and the people of Zagreb ran out of superlatives to describe it. Apart from acquiring the needed technical experience, Slovenians also used those hot June days in Zagreb to introduce the famous "Shepherd" sign-off sequence, which to this day still awakens us at the end of the television programme.

Ključne besede:

televizija,
Televizija
Slovenije,
zgodovina
televizije,
avdiovizualni
arhivi, televizijski
arhivi

Key-words:

television,
Television
Slovenia, the
history of
television,
audiovisual
archives,
television
archives

Drage bralke in bralci, v prvem delu pripovedi o začetkih televizije v Sloveniji smo se seznanili z najstarejšim gradivom, ki ga hrani arhiv Televizije Slovenija. S pomočjo tega gradiva smo poustvarili prvo televizijsko oddajo, ki jo je televizijska ekipa Radia Ljubljana posnela na sejmu elektronike na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani avgusta leta 1956, in televizijski program z naslovom Televizija prihaja, ki ga je pripravila televizijska ekipa Radia Ljubljana, ko je naslednje leto gostovala v Zagrebu (15. 5. 1957). Dogodek je bil tako pomemben, da so ga časopisi razglasili kar za dogodek leta. Televizija je bila tako postavljena na noge. Tele je postalo krava in napovedana snemanja so se ohranila tudi v televizijskem arhivu. S smelimi odločitvami v začetnem obdobju, ko v Ljubljani sploh še niso imeli kamer, je slovenska televizija stopila na pravo pot, skupaj s televizijo pa je nastal tudi televizijski arhiv. Iz tega je zgodba, ki smo jo obljubili ob koncu prvega dela; to je pripoved o drugi oddaji v Zagrebu in nastanku znamenite »špice« s Kalinovim Pastirčkom.

Prva poskusna oddaja televizijske skupine pri Radiu Ljubljana z naslovom »Televizija prihaja« je izzvenela v oblubo, da bo domači program prihajal do slovenskih gledalcev čedalje pogosteje. Ljubljanska televizijska skupina pa še ni imela niti studia niti dovolj tehničnih naprav, zato se je celotna ljubljanska televizijska družina preselila za nekaj dni v Zagreb in 23. 6. 1957 pripravila poldrugo uro dolg program. Producent oddaje dr. Franjo Pavlin je sestavil natančen seznam odhodov članov ekipe v Zagreb.¹ Večina članov je odpotovala s Putnikovimi avtobusi izpred avtobusne postaje pri kolodvoru. V četrtek, 20. 6. 1957, ob peti uri zjutraj so odpotovali Draga Rogl, Rado Cilenšek, Dušan Kralj, Janez Pirnat, Andrej Novak, Fran Žižek, Mirč Kragelj, Franjo Meglič, Vladimir Mušič, N. Tomaševič in dr. Franjo Pavlin. Naslednji dan je odpotovala skupina, v kateri so bili Borut Finžgar, Jure Robežnik, Jaka Hafner, Rely Dular, Mitja Butara, Janez Sever, Kristina Piccoli in Aco Miler. Tema dvema skupinama so se v soboto pridružili Zlata Gašperšič, Aleksander Lozar, Olga Bedjanič, Brane Prestor, Janez Čuk in Meta Ocvirk. V nedeljo, 23. 6. 1957, ob šesti zjutraj so izpred stavbe Radia Ljubljana in prostorov Triglav filma odpotovali Berta Meglič, Metka Bučar, Frane Milčinski, Slavko Jančar, Metka Gabrijelčič, Franek Trefalt in Beno Hvala. Skupini se je popoldne pridružil še Marjan Richter. Dr. Franjo Pavlin je skrbno sestavil tudi skupni predračun stroškov za oddajo – znašal je 511.536 dinarjev.²

Zagrebčani so se dobro pripravili na gostovanje ekipe iz Ljubljane. Planski oddelek je pripravil tedenski plan dela od 17. 6. 1957 do 23. 6. 1957 za programsko in tehnično osebje.³ Najprej so delo začeli scenski delavci. V ponedeljek so porušili staro sceno v studiu (od 7.00 do 14.00), ob 11.00 so se sestali člani kolegija, tehniki pa so popoldne (od 15.00 do 17.00) čistili kamere. Nato so scenski delavci pod vodstvom scenografa Katića v torek in sredo (od 7.00 do 14.00) postavljali sceno, tehnično osebje pa je v sredo med 10.00 in 12.00 izvedlo test v pregledni sobi. V četrtek so po sestanku z ekipo iz Ljubljane (od 10.00 do 12.00) predkadrirali oddajo in poskrbeli za pripravo tehničnih aparatov (telekino, kamere, magnetofoni, mikrofoni). To delo so skupne ekipe opravljale tudi v petek in soboto (od 9.00 do 13.00). Na dan predvajanja oddaje so prvi začeli delati osvetljevalci in v studiu postavili sistem razsvetljave (od 6.00 do 9.00), tako da je bilo ob 9.00 vse nared za generalko. Trajala je do 13.00. Za ponedeljek so imeli člani zagrebškega kolegija še napovedan sestanek z ekipo TV Ljubljana (od 11.00 do 14.00). Vse je bilo torej pripravljeno na veliki dogodek – oddaja živo ob 20.30. V nedeljo zvečer ob 20.15 je Televizija Zagreb

¹ Oddelek za arhiviranje in dokumentacijo TV Slovenija (odslej Tvdok), Zbirka vodstvo TVS, škatla I-67, mapa 3, Odhodi v Zagreb, 19. 6. 1957.

² TV dok, I-67, mapa 3, Predračun stroškov II. TV oddaje v Zagrebu, dne 23. 6. 1957.

³ TV dok, I-67, mapa 3, Plan rada za teden 25. od 17. – 24. VI. 1957. Emisija dne 23. VI. 1957. u 20.30 sati.

Predračun stroškov II. TV oddaje v Zagrebu, dne 23. 6. 1957

1.	Uvodna glava snemanje, kopiranje, ton, trak		80.000
2.	Obzornik in šport snemanje, film, obdelava itd.		70.000
3.	Filmske novosti neozvočena kopija		15.000
4.	Reportaža o Ljubljani a/ potni stroški v Zagreb Kralj, Pirnat, Novak	6.336	
	b/ 4 dnevnic za 3 osebe za Zagreb a 1.300 din	15.600	
	c/ Fotomaterial in drugo	10.000	31.936
5.	Film: Usodni strel		5.000
6.	Zabavni program a/ potni stroški v Zagreb in nazaj, 14 oseb a 1.100	30.800	
	b/ Dnevnic, 14 oseb a 1.300 za 4 dni	72.800	
	c/ Honorarji za sodelavce a 5.000 din za 5 orkestrašev Hafner-balet, Z. Gašperšič, Piccoli, 3 Jenas, Zej	65.000	168.600
7.	Vesna a/ Potni stroški v Zagreb in nazaj (6 zunanjih sodelavcev, režiser, kostumerka, masker)	18.900	
	b/dnevnic, skupno 22 po 1.300	28.000	
	c/glasba in film	10.000	56.900
8.	Razno a/ Potni stroški, 13 oseb v Zagreb in nazaj	27.300	
	b/ Dnevnic po 3 dni a 1.300	46.800	
	c/ Razno	10.000	84.100
		Skupaj Din	511.536

pripravila uvod v oddajo z lahko glasbo, predvajano s plošč. Glasba se je vrtela petnajst minut in počasi ogrevala gledalce. Po zatemnitvi napisa Radio-televizija Zagreb je glasba utihnila in pojavil se je napis »Eksperimentalni program«. Gledalce je pozdravila zagrebška napovedovalka Ljiljana Weiler: »Dober večer, dragi gledalci! Nocoj gostujejo v našem studiu člani Radiotelevizije Ljubljana. To je njihov drugi nastop pred televizijskimi kamerami. Naši tovariši iz Ljubljane so se prvič predstavili gledalcem pred slabima dvema mesecema z oddajo »Televizija prihaja«. Radiotelevizija Zagreb želi svojim gostom veliko uspeha.«⁴

Po odtemnitvi se je pojavil napis »Poizkusni program« in napovedovalka: »Dober večer dragi poslušalci in gledalci! Televizijska skupina iz Ljubljane danes že drugič poskusno gostuje v studiu TV RZgb in Vam je to pot pripravila: TELEVI-ZIJSKI OBZORNIK S ŠPORTNIMI DOGODKI DOMA IN PO SVETU, PRIJETEN SPRE-HOD PO LJUBLJANI za tem pa boste videli domač LUTKOVNI FILM z naslovom BRIHTNE BUČE, nato boste priča KABARETNEMU COCTAILU z mimičnimi in glas-

⁴ TV dok, I-67, mapa 3, Radio televizija Zagreb, Eksperimentalni program dne 23. VI. 1957. u 20.30 sati.

benimi točkami, za konec pa smo kot posebnost pripravili reportažo o snemanju drugega filma o VESNI. Upam, da bo našel vsak od vas zase kaj zanimivega, ter vam želim dober sprejem!»⁵

Ljubljanska televizija je gledalcem pripravila Obzornik z domačimi in tujimi vestmi ter obširnimi poročanjem iz sveta športa. Vsebina Obzornika je bila razdeljena na kratka mednarodna in domača poročila, komentar iz studia ob prispevkih Filmskih novosti in domačega Obzornika. Napovedovalec je bral zadnja poročila v studiu in nato zvočno komentiral filme. Za izvedbo programa so potrebovali dve kameri, telekino TK 35 in TK 16, glasbo z magnetofona in plošč, zvok iz studia in stojalo za fotografije. V petnajst minut dolgem prenosu je poleg napovedovalca v studiu sodelovalo tudi tehnično osebje: režiser, mešalec slike, operater za telekino, mešalec zvoka in asistent režije. Sveže športne posnetke so poslali v Zagreb z letalom, zato so pri pripravi oddaje potrebovali tudi avtomobil za prevoz filmov. Vesti za branje so bile natipkane na papirju formata A5, pet novic je bilo opremljeno s telekiniranimi filmskimi posnetki. In kakšne so bile novice za gledalce 23. 6. 1957? Na Brionih je predsednik republike Josip Broz Tito prisrčno sprejel predsednika švedske vlade Erlanderja. Pred odhodom iz Jugoslavije je predsednik Erlander s soprogo obiskal še Postojno, Bled in Ljubljano. Tudi zato, ker sta se Švedska in Jugoslavija zanimali za enaka mednarodna vprašanja in zagovarjali miroljubno politiko koeksistence, je bila po prvi novici na vrsti vest o boju proti jedrskim eksplozijam: *»Še vedno so sveži spomini na pustošenje, ki so ga v drugi svetovni vojni povzročile te smrtonosne gobe, človeštvo pa še vedno ni rešeno atomske nevarnosti. Tisoče najbolj upoštevanih znanstvenikov vseh držav opozarja na katastrofalne posledice poskusnih jedrskih eksplozij. Glas protesta vseh miroljubnih narodov sveta se začanja zlivati v močno splošno gibanje proti brezumnemu in pogubnemu oboroževanju z atomskimi in vodikovimi bombami. Tudi naša država se vključuje v to splošno gibanje. Zvezna ljudska skupščina je na skupni seji obeh domov razpravljala o potrebi prekinitve jedrskih eksplozij. Tovariš Aleksander Ranković pa je v svojem govoru poudaril: »Trdno smo prepričani, da bo ena izmed največjih pridobitev človeškega uma, jedrska energija, vendarle izkoriščena za izboljšanje življenja človeštva.« Na koncu se je zvezna skupščina soglasno sprejela deklaracijo, ki bo poslana razorožitvenemu pododboru.«* V prvi vesti je bilo poudarjeno, da Jugoslavija zagovarja politiko mednarodnega sodelovanja in mirnega reševanja sporov, vendar še vedno ni imela urejenih vprašanj meje s sosednjimi državami. Po sestanku bolgarsko-jugoslovanske komisije za izdelavo novega opisa meje in zemljepisnih skic je bila v Beogradu podpisana nova mejna dokumentacija (kasneje vključena v že obstoječi mejni elaborat). Takrat so državo prizadele tudi za današnji čas dokaj nenavadne naravne nesreče, za katere pa upamo, da se ne bodo ponovile: *»Velike jate kobilic ponovno ogrožajo plodno ravnino okrog Titograda v Črni gori. Obilno deževje je pospešilo njihovo razmnoževanje, kar bi utegnilo močno škodovati kmetijstvu. Vojaške enote iščejo v široki strelski vrsti roje kobilic in jih označujejo s kamnitimi piramidami. Za njimi prihajajo moderno opremljene ekipe za kemično uničevanje teh škodljivcev.«*

Vojaki jugoslovanske vojske, med njimi tudi Slovenci, so takrat sodelovali tudi v mednarodnih enotah, ki so vzdrževale mir na kriznih območjih. Pripadniki modrih čelad so bili pred desetletji veliko slabše opremljeni kot v današnjih mirovniških misijah, vesti o njihovem delovanju pa so počasneje in težje prihajale do javnosti, saj še ni bil razvit sistem globalne komunikacije. V Al Arišu v Egiptu so vojaki jugoslovanskega odreda mirovniških sil s tovornjakom naleteli na mino. Ranjene vojake je v bolnišnici obiskal general Burns, poveljnik čet Združenih narodov. General Burns je obenem izrazil sožalje družini vojaka Ranka Milića, ki je pri tej nesreči izgubil življenje.

⁵ TV dok, I-67, mapa 3, Radiotelevizija Ljubljana, Druga slovenska TV oddaja v Zagrebu dne 23. 6. 1957 ob 20.30.

Predsednik republike Josip Broz Tito, ki je prejšnji dan obiskal Zagreb, je prispel v Beograd. Voditelj indijske ljudske socialistične stranke Kripalani je obiskal Novi Sad. V Trstu so odprli deveti mednarodni velesejem – na njem je razstavljalo triindvajset držav. Jugoslavijo je zastopalo sedeminpetdeset podjetij. Šolska ladja jugoslovanske vojne mornarice »Galeb«, ki je križarila po Sredozemskem morju, je priplula v Pirej. Britanski obrambni minister Duncan Sandys se je vrnil v London po obisku nekaterih britanskih oporišč v Sredozemlju in v vzhodni Afriki. Avstrijski kancler Raab je izjavil, da med nedavnim obiskom zahodnonemškega kanclerja Adenauerja na Dunaju niso bili doseženi posebni sporazumi, da pa so bili vendarle razčiščeni odnosi med obema državama. Kancler je tudi napovedal, da bo Avstrija sodelovala pri ustvarjanju območja svobodne trgovine v Evropi. Čangkajškovo obrambno ministrstvo je opozorilo vse tuje ladje, naj ne plovejo v bližini otoka Kvemoj, ker je posadka prejela ukaz, naj strelja na vsako tujo ladjo. Teden prej so že streljali na neko britansko trgovsko ladjo. Japonska vlada je sklenila ublažiti omejitve v trgovini z Ljudsko republiko Kitajsko.

Po novici o odprtju grafične razstave so prišle na vrsto novice, ki so bile opremljene s filmskimi posnetki. Kot povsod po Jugoslaviji so tudi v Mariboru izvolili delegate za prvi kongres delavskih svetov v Beogradu. Med delegati so bili delavka iz tekstilne tovarne, inženir iz tovarne avtomobilov in strokovnjak za delovne odnose in delovno storilnost iz Metalne. Na kongresu je 1.800 delegatov zastopalo skoraj dva milijona delavcev naše republike. Slovenijo je obiskala delegacija federacij italijanske socialistične stranke PSI iz Trsta, Gorice, Vidma in Pordenoneja. V Ljubljani je delegacija položila venec na grobnico narodnih herojev, nato pa jo je sprejel predsednik ljudske skupščine Slovenije Miha Marinko. Graditev novih hidroelektrarn je spreminjala podobo pokrajine, naš hidroenergetski sistem pa je uvrščala na prva mesta v splošnem rekordnem povečevanju energetske in industrijske proizvodnje. Tako je hidroelektrarna Vuhred do srede leta prispevala dobrih sto milijonov kilovatnih ur k 900 milijonom kilovatnih ur skupne proizvodnje v Sloveniji. Takrat nedavno ustanovljeni mladinski pevski zbor Radia Ljubljana pod vodstvom profesorja Janeza Kuharja se je odpeljal na skupno letovanje v Šiljevico ob jadranski obali. Obzornik je končalo poročilo s praznika v Marezigah v slovenski Istri in s snemanja radijske oddaje ter razstave sodobnih agrotehničnih sredstev, ki naj bi pripomogla k povečanju naše kmetijske proizvodnje. Ljudje so prihajali iz bližnjih in daljnih krajev, celo iz Trsta jih je bilo nekaj. Prireditve se je razvila v lepo manifestacijo ljudske kulture in naprednega kmetijstva. Po Obzorniku je bil na vrsti Športni pregled. Vodil ga je, a brez predloženega teksta, Beno Hvala. Po najnovejših športnih novicah so si gledalci ogledali še nekaj filmskih reportaž, med njimi je bila osrednja s prvega festivala telesne kulture. Reportažo so naznanile fanfare, po njih pa je bil predstavljen Hvalov komentar, podložen z glasbo in na nekaterih mestih, kjer je bila na filmu vidna množica ljudi, tudi z »vrvežem« množice. Filmske reportaže so bile posnete na osmih 16-milimetrskih filmih, reportaža z avto-moto dirk v Opatiji pa je bila posneta na 35-milimetrski film. Reportaže iz Slovenije so bile posnete v Novi Gorici, Tolminu, na plavalnem bazenu v Radečah, invalidskem tekmovanju v plavanju, kolesarski dirki, na pohodu ob žici okupirane Ljubljane, pionirskem tekmovanju v prometni vožnji in na smučarskem tekmovanju na Vršiču.

V reportaži »Sprehod po Ljubljani« sta gledalce v prijetnem razpoloženju vodila reporter Dušan Kralj in risar Janez Pirnat. Reporterjeva roka je vodila risarjevo prek napisa. Kamera je nato usmerila pogled proti risarju: *»Ker je ta roka slučajno moja, mi dovoli, da jo sukam po svoji glavi.«* Risar je odtrgal list in kamera je pogledala na občinstvo, ki ga je risar povabil k ugibanju. Risar in reporter sta nato pozvala občinstvo k sodelovanju in nastala je »koprodukcija« ali celo zasnova resničnostnega šova: *»Karkoli je v zvezi s kakšno koprodukcijo, je vselej ugibanja vredno! Kot vse kaže se je nam Kranjcem težko ogniti stari*

kranjski navadi – smo že v krčmi, pri Šestici, staremu »zeksarju«! Domača in ljubljanska prav tako kot Figovec, nič manj obiskovana, zlasti prve tedne v mesecu!» Pri nastajanju druge risbe je risar popravil pomisleke gledalcev: »Prehitevate me! Ta obisk, ki so ga opravile vaše kamere, ni vsebina prve vijuge!» Vijuga res ni imela nobene zveze z obiskom gostiln, ampak z nadaljevanjem reportaže po promenadi, zato je kamera obrnila sliko: »Res, če to, kar lebdi na zaslonu, zaobrnemo, nas priljubljeni športni rekvizit spomni na čase, ko smo še imeli mrzle zime in sončna poletja! Potemtakem ta stvar nima z zimo nobenega opravka – pač pa ji lahko naprtamo na hrbet staro izpeljanko: drsnico.« Slika se je spet obrnila in prelila na promenado: »Rad bi nekoga srečal – pojdi na promenado! Hoče se ti pomenka, na promenadi ga dobiš! Radoveden si, kakšen je rezultat nogometne tekme ali loterije – promenada ti da odgovor! Časa imaš na pretek, na promenadi ga na enostaven način lahko zapromeniraš ali zadrsaš – kakor hočete! Tu so ljudje s časom: redki so, ki kot stalni gostje zamude premierske vrste.« Že takrat so bili ljudje zbegani zaradi muhastega vremena, pojavile pa so se tudi prve težave z zmanjševanjem obiska v kinodvoranah, a je do umika premier na obrobje mesta preteklo še nekaj desetletij, v teh pa je dokončno izginila tudi ljubljanska promenada. S fotografije promenade se je slika prelila v zunanost bližnjega kina Komuna: »No, kje vendar je obtičala slika z ljudmi, ki čakajo v vrsti? V temle repu. Rep ali vrsta – prave nam zadnje čase ni bilo mogoče ujeti na filmski trak. Zato vam lahko le tako približno prikažemo premiersko idilo – trajanje do pet ur – ko pa komerciala ne bo več botrovala distribuciji, tedaj bomo originalnejši!« Nato sta pripovedovalec in risar vodila gledalce mimo Opere v Tivoli do ribnika, ki je tudi sameval v parku in kjer spet niso gorele vse luči. Bilo jih je samo toliko, da so samotnim sprehajalcem osvetljevale skrivnostno opojnost mestnega vrta. Slika je z ribnika, labodov in makete parka preskočila na dečka s flavto. »Tu domuje tudi naš junak, značilen za mesto kot naš grad.« Pogled se je nato usmeril na osmo risbo: »In to, kapljica potu ali solza? Deček s piščaljo ni nastal brez tega – saj se kraj, kjer delajo naši umetniki ne imenuje Švicarija kar tako. Lepo, da ne zatajiš svojih stanovskih tovarišev in čeprav smo pri poizkusni TV oddaji. Švicarija! Tu so in tu še danes ustvarjajo naši slikarji in kiparji: v teh ateljejih je preživel prenekatero uro tudi avtor našega Pastirčka, umetnik Zdenko Kalin. Tako kot on nekoč, se danes med drugimi v teh prostorih trudita mladi Batič in Tršar za svoj umetniški izraz. Da, tu je zdrsnila marsikatera kapljica potu iz nagubanega čela.« Šestica, promenada, Komuna, Opera, Tivoli, ribnik z labodi, Švicarija in poleg tega še niz drobnih, komaj zaznavnih lepot. Kam naj zdaj risar in reporter skupaj z občinstvom nadaljujeta pot? Črte, vijuge in črtice ter mesec junij iz stare pratike so nas zapeljali na Rožnik, s katerega je lep razgled na naše mesto: »Saj ste hoteli neko značilnost? Preteklih ali današnjih dni, podoba, ki bo vsebovala več kot samo skromnost pripovedi njenih posameznih črt in vijug. Nemara obraz, ki je znan v najzakotnejšem soju domačega ognjišča.« Ta obraz je bil Ivan Cankar, njegovo misel Ljubljani pa so avtorji izbrali za kažipot skozi pripoved oddaje: »Večja in lepša mesta so na svetu, vendar ni ti enakega pod nebom. Pozdravljena, ti kraljica veselja, ti mati vseh sladkosti, ti botrica prešernih ur!«⁶

Po prijetnem sprehodu po Ljubljani so se gledalci zabavali ob ogledu lutkovnega filma z naslovom Brihtne buče, a o njem žal nimamo dovolj podatkov, da bi ga lahko opisali, nato pa so bili priča kabaretnemu koktajlu z mimičnimi in glasbenimi točkami. Zabavni del oddaje naj bi bil poleg informativne oddaje tudi glavni magnet za gledalce, zato je po uvodnih taktih orkestra občinstvo takoj pozdravil Frane Milčinski - Ježek, takrat v Sloveniji največja zvezda:

»Kdorkoli se med vami krije,
vesoljni svet, ki je tu zbran,

⁶ TV dok, I-67, mapa 3, Skozi naše mesto, predloga F.

*prijatelji televizije,
ki gledate na naš ekran,
da vse tako bo, kot je prav –
najprej prisrčen vam pozdrav.
Programček naš bo kot marjanca,
ki se po mizi zavrti,
od cifre pa do cifre tanca,
zdaj tu, zdaj tam pač obstoji.
Tako tud' nam zdaj sreča mila
je drobno pesem naklonila.»⁷*

Vrtavko je ponazarjal vrteči se bobem. Po Ježkovem uvodu sta zapeli Zlata Gašperšič in Kristina Piccoli. Ansambel Los tres Jenas iz Trsta je igral latino glasbo oziroma takrat popularne »meksikanske pesmi«, Ježek pa ga je predstavil kot »nekakšen španski dudeldaja.«

Po nastopu tria Los tres Jenas je Ježek ob vrteči se vrtavki in spremljavi klavirja modroval o krogu življenja. Kaj neki bo le iz frkolina, ki se igra še kavboje? Mogoče bo zrasel v arhitekta, ki bo zidal strehe, ali pa bo fant Pegaza jahal? Mogoče bo odšel k teatru ali pa bi še najbolje zaslužil kot igralec nogometa? Ta vrtavka se vrti še danes in srednji napadalec še vedno zasluži več kot inženir, profesor ali »dotor«. Ob klavirski spremljavi je v vlogi nogometaša zaplesal plesalec Jaka Hafner. Nato je Ježek skupaj z vrtavko, ki se je vrtela okrog dopusta, napovedal pesem Vermont v izvedbi Zlate Gašperšič nastopila je namesto Marjane Deržaj. Vrtavka in Ježek sta nato poklicala vse, ki smo različnih okusov:

*»Vsakdo zabava se po svoje,
da ure so mu bolj vesele.
Ta zbirka znamke, drugi poje,
a tretji rad lovi forele.
Temu je vse križanka, uganka,
ta se nikdar mu ne pristudi,
drug spet bi gledal brez prestanka
Sofijo Loren in nje grudi.
Zdaj tistim mislimo ustreči, ki boj v ringu je povšeči.»⁸*

Ob klavirski spremljavi s traku je na oder ponovno priplesal baletnik Jaka Hafner, tokrat kot boksar. Ježek pa je prav v verze skril televizijo kot »živi« predmet, predmet, ki smo ga v naslednji polovici stoletja vsaj do prevlade hišnih računalnikov najbolj občudovali in si z njim krajšali prosti čas.⁹ Ponovno je nastopil trio Los tres Jenas s skladbo Pajaro co. Ob koncu pesmi se je čez člane ansambla prikazal napis »Adios«, z nekaj verzi se je poslovil Frane Milčinski - Ježek, na bobnu so se odvirtela imena nastopajočih in sodelujočih v oddaji skupaj z imeni kvinteta Sepe, grafičnega opremljevalca Andreja Novaka in režiserja Frana Žižka, glasba se je prelila v motiv finala »Perpetuum mobile«, kamera pa na film z vrtavko, ki je počasi obstala.¹⁰ Vendar to še ni pomenilo, da je program

⁷ TV dok, I-67, mapa 3, Vrtavka, zabavna TV-oddaja.

⁸ TV dok, I-67, mapa 3, Vrtavka, zabavna TV oddaja.

⁹ Častne izjeme in izjemice v obliki drugih predmetov in razvedril seveda obstajajo (op. L. A.).

¹⁰ »Mehiški« ansambel Los tres Jenas je bil pravzaprav iz Trsta. Arhitektu Vladimirju Mušiču, ki se na povabilo mladostnega prijatelja Bena Hvale kot scenograf pridružil pionirski ekipi, je ostalo v spominu veliko prisrčnih in zabavnih drobcev. V Zagrebu je moral pripraviti prizorišče za nastop ansambla, ki naj bi igral pred pročeljem podeželske gostilne. Krčmi v španskem slogu je hotel dati tudi špansko ime, poznal pa je le besedo »Cojones«. Omenjeno besedo je spoznal v Hemingwayevem romanu Komu zvoní. Glavni urednik se je zelo razburil in grozil

končan, odvrtila se je samo Vrtavka. Napovedovalka je ponovno pozdravila z razvedrilno oddajo razgrete gledalce in jih povabila k še zabavnejšemu ogledu: »Bili ste z nami v zabavišču TV skupine iz Ljubljane. Zdaj pa še nekaj reportažnih zapisov s snemanja drugega dela filma o priljubljeni Vesni!«¹¹

Na televizijskih sprejemnikih se je ob kartonu s pomladnim napisom Vesna prikazal reporter: »Takšna nam je ostala v spominu iz filma o pomladi, mladosti in ljubezni ...« Pomladni karton je zamenjal zimski s sliko hribov, snega in smučarjev: »Takšno Vesno, takšno pomlad je pa težje zagovarjati. Pa so kljub temu sredi dela. Skoraj polovica filma je že narejenega, le z naslovom so težave. Kaže, da tako ne bo šlo. Treba bo pomagati.« Reporter je poklical na pomoč gledalce in skupaj z njimi iskal recept za uspešen film. Po svoje je to poimenoval znanstveni in sistematični pristop: »Pogledati moramo, kaj je v skledi, in nato bomo lahko lažje našli ime jedi. Okus filmskih gledalcev po svetu je namreč že izoblikoval recept, kakšne sestavine mora vsebovati uspela filmska komedija.« Reporter je brskal po bloku, v katerem je bila strašna zmešnjava, v sliki pa so se pojavili letala, porivanje avtomobila, padalci in nato še konji, ki so vlekli avtomobil: »Razgibanost, dinamika, moderna tehnika – 13 % in kontrast temu – 2 %.« Zmeda se je nadaljevala in v tistem trenutku so s stola padle fotografije: »Nadaljujem, potrebujemo filmske zvezdnike, ki so nam ostali v prijetnem spominu. Saj jih poznate: Metka Gabrijelčičeva, Franek Trefalt, Elvira Kraljeva, Stane Sever, Metka Bučarjeva, Janez Čuk, Olga Bedjaničeva in Jure Furlan. In potrebujemo seveda novo odkritje, nove simpatične obraze: Metka Ocvirkova, Breda Dularjeva in Bosi Kolarac.« Tri nove zvezde so vrgle kape skozi okno. »Da ne pozabim glavnega – zaplet. Močan, učinkovit, dramatičen zaplet.« V tem trenutku je padla poročevalcu kapa pred noge: »Tu je ta predmet: v vsej svoji pomembnosti, kot nalašč pripraven, da sproži dogajanje.« Poročevalec je pobral kapo; v tem trenutku so se skupaj s poročevalcem tudi gledalci oddaje, in z njimi tudi mi, dragi bralci, znašli na točki, kjer bi morali začeti pripoved o vsebini novega filma. Tega pa poročevalec še vedno ni hotel izdati in s tem je stopnjeval napetost pri gledalcih in jih vpletal v skupno igro: »Tega vam ne smemo še izdati, kaj vam bo sicer ostalo od filma. Ne pozabite, smo pri receptih – to je rdeča nit našega prikaza.«

Prikazal se je karton z napisom: »Humor – 20 %. Naslednja sestavina. Se ne strinjate z odstotkom? Mislite morda drugače? Saj mogoče v tem filmu tudi v resnici ne bo tako.« Na filmu je gledalce pozdravila snemalna ekipa z režiserjem, ki je pokazal odlomek z Metko Bučarjevo in spodnjimi hlačami: »Prizoru, ki ga zdajle snemajo, se boste gotovo nasmejali. Fantje nočejo vzeti s seboj dolgih spodnjih hlač, njihova študentska mama jim jih nikakor ne more vsiliti: »Pa bi blo vendr prou de bi jih uzal s sabo! Na sneg je mraz. Ampak to so že tak mulci, saj jih poznate! Člouk ma znjim križe in težave u ulog, pa še takrat kadr smo privatn. Še najbl spudoben je tale naš kuža. Ta me še najbl boga. Mulce je pa težko ugnat. Zdej sm pa čist po nesreč prišla na težavo – saj je blo govora o humorju in procentih. Veste, za procente v tem filmu skrbi sam ena roka, k se pa najno vsi zanesemo. Režiser František Čap.«¹² Kamera je pokazala režiserja Františka Čapa, kako daje navodila na snemanju, lektorja, ki je Vesno v garderobi učil izgovarjati besedilo, maskerko, ki je ličila Metko Bučarjevo, snemalca, ki je meril svetlobo, in psa Pipa, ki je ležal na postelji: »Imate prav, Metka Bučarjeva. Režijo režiserju, skrb za izgovorjavo v čisti ljubljansčini lektorju, ki je v tem filmu naš dobri znanec Frane Milčinski. Za spremembo je strašno priden in ne izgublja časa. Masko maskerki, razsvetljava glavnemu snemalcu Janezu Kališniku.« Pip je zalajal na postelji.

je ideološki spopad. Afero zaradi nespodobne besede je zgladil po naključju navzoči Frane Milčinski - Ježek s svojo značilno intonacijo: »Rado, pomiri se, to bodo tako razumeli le španski borci, ti pa stvari prav razumejo ...« (Vladimir Mušič: Zgodnje srečanje z novim medijem. *Televizija prihaja*, str. 100).

¹¹ TV dok, I-67, mapa 3, Druga slovenska TV oddaja v Zagrebu, dne 23. 6. 1957 ob 20.30.

¹² TV dok, I-67, mapa 3, Metka Bučarjeva s Pipom v naročju, Vesna II, Priloga H, str. 3.

»Našemu zvezdniku »na metre« pa – če je priden – vsaj kost. In še več humorja in športa vseh vrst za tako visok procent.« V tem trenutku se je kamera obrnila k Sandiju v vlogi boksarja. Zmotila ga je Hiperbola, ko se je usedla na kovček, Sandi pa je zbežal po snegu, Hiperbola je vstopila v letalo, Sandi pa padel v »knock out«. »Ja včasih jih pač fašem. Ampak mislem, da me vsi zlo dober poznate in veste, da u splošnem nism tiste sorte, k se pusti. Razn ...« Pa pustimo zdaj Hiperbolo in ubogega Sandija, ki je vedno bolj izčrpan in preskočimo nekaj listov scenarija, vmes pa poberimo le sestavine za recept: šport, ki daje okvir bistveni sestavini filmske komedije, ljubezni. In kjer je ljubezen, tam najdemo tudi ljubosumje, to pa prinaša tri odstotke sestavin, saj nova zvezda zatemnjuje našo staro znanko. Temu je sledil težko imenovani žanr – poročevalec ga je imenoval preprosto maček: »Mačkasto sceno so pravkar posneli in je zelo prepričljiva – mogoče bi ga z rock and rollom vred označili kar »zabavo v prostem slogu« – rezultat: vsaj 3 odstotke. Manjkajo še zadnji odstotki, ki smo jih prihranili za poanto – 25 odstotkov ljubezni«. Kamera je pokazala prizore, v katerih se Samo in Vesna poljubljata, se nehata poljubljati, se poljubljata naprej, se nehata in se poljubljata dalje. Ko so se gledalci po zimskih prizorih ogreli in zasanjali, jih je predramil klic: »Nehajta že vendar. V filmu je stvar drgačna. Tam ljubezni ni nikol zadost.«¹³

Naš recept naj bi bil s tem dokončno izčrpan, toda ko je poročevalec seštel tablo z odstotki, jih je skupaj naračunal devetindevetdeset. Z začudenim obrazom se je obrnil h gledalcem: »Kaže, da smo se nekje ušteli. Za dober film je 99 odstotkov premalo. Ah, seveda, manjka še dober naslov. In kakšen naslov naj bi zajel vse te pisane slike?«¹⁴ Poročevalec je okrog gledalcev začel tkati mrežo in jih vpletati v svojo igro. Naštel je nekaj predlogov, ki so bili že vnaprej obsojeni na pozabo: »Vesno zebe«, »Na lepi beli Komni« (v avstrijskem slogu), »Trinajsti padalec« (v ruskem slogu), »Vesna, zima, ljubezen in ljubosumje« (v slogu *De Sice*), »Kje je otrok?« (*Hitchcockov slog*).« Končno je očitno nezadovoljen z vsemi svojimi predlogi za pomoč zaprosil gledalce in jih tako posrkal izpred sprejemnikov v vsebino programa. Pri tem mu je pomagal tudi pes Pip: »Zdaj sva z najino modrostjo pri kraju. Kaj veliko boljšega se boste gotovo spomnili vi, dragi gledalci in to sporočili naravnost direkciji umetniškega filma Vesna II.« Pip pa je samo zalajal: »Hov!«¹⁵

V svetu umetnosti velja pravilo, da takrat, ko pade zastor in gledalci prepijo noč, pride tudi trenutek za prve ocene. Inženir Slavko Pernuš je o oddaji zapisal: »Kot pri prvi slovenski oddaji v Zagrebu smo se tudi to pot posluževali avdio in videoaparatur, ki so nam jih dali na razpolago v Zagrebu. Od naših aparatov smo se posluževali samo magnetofona. Pri celotni oddaji smo uporabljali tri mikrofone, en magnetofon in dva gramofona. Z mešalcem slike je upravljal tehnik Borut Jeras, pri mešalni mizi za ton je bil Dušan Mauser. Kontrolo kamer so vršili zagrebški tehniki, kamere pa sta upravljala Boris Gorjup in Franjo Meglič.

Oddaja je potekala v tehničnem oziru v redu. Slika in ton sta bila v redu, bilo je pa zopet nekaj manipulativnih napak. Med športnimi poročili je bila oddaja prekinjena cca 15 minut zaradi prekinitve električnega toka. Ker je bila prekinitev električnega toka tudi na oddajniku na Sljemenu, nismo mogli obvestiti Krvavca, zakaj je oddaja prekinjena.

Oddaja je trajala brez prekinitve 1 uro, 38 minut in 30 sekund.«¹⁶

¹³ TV dok, I-67, mapa 3, Metka Bučarjeva, Vesna II, Priloga H, str. 7.

¹⁴ TV dok, I-67, mapa 3.

¹⁵ TV dok, I-67, mapa 3. Vemo, da z naslovom niso čakali na maj. Vemo pa tudi, da Pip ni bil tisti, ki je v resnici zaključil reportažo, ampak je moral za to poskrbeti kar režiser sam (opomba 36).

¹⁶ TV dok, I-67, mapa 3, Tehnično poročilo o drugi slovenski TV oddaji v Zagrebu dne 23. junija 1957 (Ing. Pernuš Slavko, Ljubljana, 25. junija 1957).

Televizijska skupina, ki je sodelovala pri oddaji, je s predstavnikom delovnega kolektiva v upravnem odboru RTV Ljubljana Egonom Tomcem razčlenila oddajo na sestanku 26. 6. 1957. Uvodno oceno iz zapisnika zagrebškega sestanka je prebral Rado Cilenšek. K temu zapisniku, ki je sicer priložen zapisniku sestanka z dne 26. 6. 1957, se bomo vrnili nekoliko kasneje, zdaj pa najprej preglejmo že omenjeni zapisnik sestanka ljubljanske televizijske skupine.¹⁷ V njem najdemo zelo zanimivo in zgolj na prvi pogled obrobno pripombo, a vendarle stoji na prvem mestu zapisnika: *»Splošno mnenje je bilo, da je bil športni del malce predolg.«* Navzoči na sestanku so skušali nasprotovati in zagovarjati dolžino s primernimi argumenti, predvsem režiser Mirč Kragelj, ki je oddaji prvi stopil v bran: *»Z ozirom na festival v Ljubljani, bi se morda dalo dolžino športnega dela do neke mere opravičiti. Reportaža »Skozi naše mesto« je bila tipično ljubljanska in morda Zagrebčani niso vsega razumeli. Vtis na zagrebškem sestanku sem imel takšen, kot da so nam kolegi iz Zagreba malce zavidljivi zaradi naše izvirnosti. Bilo je nekaj napak, ki pa jih je lahko opazil le človek, ki dela pri TV, nikakor pa ne gledalec – laik. Delo je bilo zelo težko, ker je do zadnjega trenutka prihajalo gradivo, ki ga je bilo treba vključiti v oddajo. Mogoče v Zagrebu nismo prav pametno izkoristili vsega časa, ki smo ga imeli na razpolago pri vajah. Tokrat smo imeli manj vaj pri prižganih kamerah, čeprav je bil program trikrat daljši.«*

Mirča Kraglja je dopolnil Rado Cilenšek: *»Oddaja je tekla v nenormalnih pogojih. Nemogoče je, da nadaljujemo z načinom, kot smo ga imeli tokrat, namreč, da režiser po svoji oddaji asistira v studiu ali obratno. Na tak način je nemogoče.«*

Na sestanku ljubljanske skupine je sodelovala tudi Zora Korać in predstavila mnenje zagrebške televizijske skupine: *»Govorila sem z zagrebškimi kolegi, z urednikom žurnala, z režiserji, kjer so nam vsi potrdili veliko korajže in v glavnem govorili v superlativih. Pripomnili so le, da bi lahko izpadle dirke v Opatiji, ker je to že zakasnela vest, in da so bile vesti na splošno predolge. Nadalje so zelo pohvalili našega športnega reporterja Bena Hvala. Za spikerja Prestorja so se pohvalno izrazili za njegov glas. Samo škoda je bila v tem, da je bil napovedovalec predalet. Draga Roglova je bila dobra, neposredna in ležerna.«*

Po uvodni predstavitvi so podali mnenja preostali udeleženci sestanka, najprej snemalec Marjan Richter: *»Tov. Hvala je vedno govoril, da moramo snemati čim daljše kadre, da bo lahko dal več teksta pod sliko.«*

Mirč Kragelj je z novim primerom ponovno stopil v bran športnemu delu Dnevnika: *»V Ljubljani so bili frapirani nad športnim delom, predvsem zato, ker smo imeli najnovejše vesti – istega dne npr. Vršič.«*

Potem je bil na vrsti del razprave o delu v Zagrebu in manjših težavah s tehniko, predvsem pri osvetlitvi. O sodelovanju z zagrebško ekipo je najprej govoril kameraman Boris Goriup: *»V Zagrebu so nam tudi tokrat šli zelo na roke, samo tovariš, ki je delal pri mikrofону se je nekolegialno obnašal in bil preveč ležeren, tako da sem dobil občutek, da je nagajal.«*

O osvetlitvi in spreminjanju programa v zadnjem hipu je producent dr. Franjo Pavlin povedal: *»Mislim, da smo napravili enake napake pri tej oddaji kot pri prvi. Vse priprave v Ljubljani so bile počasne in smo izgubili mnogo preveč časa. Spet smo do zadnjega spreminjali program in glavno težišče dela je padlo na zadnji teden. To se nam je pokazalo v Zagrebu pri kadriranju, ki je zaradi tega šlo počasneje. Tov. Kragelj je imel v Zagrebu odločno premalo časa za svojo oddajo, zato mu tudi ni tako tekla kot prva. Osvetlitev ni bila v redu. Draga Rogl in Prestor slabo osvetljena.«* Slavko Jančar pa je opozoril na pomanjkljivosti pri glasbeni opremi, saj naj ne bi bila zadostna: *»Glasbeni opremi bi bilo treba posvetiti večjo pozornost. Glasba in slika se ni povsem ujemala. Boljše bi bilo, da bi pripravili glasbo za vsako točko posebej. Glasba za dnevnik je bila nevtralna in zato morda tudi malo dolgočasna. Mislim, da bi bilo boljše delati z mikroplošča-*

¹⁷ TV dok, I-67, mapa 3, Sestanek TV grupe, dne 26. 6. 1957. Analiza oddaje, dne 23. 6. 1957.

mi, ki bi se menjale po slikah.« Težave s osvetljavo so nastale tudi zaradi nezadostnega sporazumevanja med člani ljubljanske in zagrebške skupine, kot je povedal ing. Slavko Pernuš: *»Tov. Lozar, ki je bil poslan za razsvetljavo v Zagreb, ni imel z nikomer kontakta, jaz nisem niti vedel, da je v Zagrebu. Govoril je z dr. Pavlinom in tudi podal poročilo.*« O tem dogodku več izvemo iz poročila Aleksandra Lozarja. Lado Pohar je za napako okrivil dr. Pavlina: *»Napaka je bila v tem, da dr. Pavlin ni predstavil Lozarja ing. Pernušu.*« Dr. Pavlin pa se je branil, da je *»tov. Lozar predlagal neko spremembo pri razsvetljavi, ki pa je Obermann ni upošteval.*«

Medsebojno obtoževanje in opravičevanje je prekinil ing. Slavko Pernuš: *»Kolega iz Zagreba, ki upravlja telekino, je delal za nas tri popoldneve, mislim, da zasluži nagrado.*« Ing. Slavko Pernuš je s predlogom za nagraditev pridnega kolega iz Zagreba, ki je tri popoldneve zapored opravljal delo v telekinu¹⁸ za televizijsko skupino iz Ljubljane, tudi končal ta del razprave. Nato je Lado Pohar povzel oceno oddaje in predlagal načrt za delo v prihodnje: *»Naj se nakaže tov. pri telekinu v Zagrebu honorar! Pohvalno je to, da smo celovečerno oddajo speljali kljub minimalnim vajam v Zagrebu in premajhni ekipi. Mislim, da smo s to oddajo dokazali, da bomo zmogli delo v Ljubljani, ko dobimo potrebne aparature. Največji uspeh je tokrat dosegla filmska grupa. Na tem oddelku je tokrat ležalo težišče dela za oddajo. Filmski grupi dajem ob tej priliki priznanje! Tudi to je treba omeniti, da smo zadnji film dostavili z letalom, kar si tudi lahko štejemo v uspeh. Pomanjkljivost je bila res v tem, da je bil spet štart slab. Zabavni del oddaje je bil do zadnjega problematičen in se je o njem tudi največ razpravljalo. V oddaji je lepo stekel. Vsebina je bila takšna, da ni niti preveč navdušila niti ni bila slaba. Filmske vesti smo hoteli neposredno pred oddajo že krajšati, vendar Beno Hvala ni bil navdušen za to in je zato ostalo pri starem. Da Zagreb ni razumel naših oddaj, kot je bilo rečeno za reportažo, to ne sme biti izgovor. Misliti je treba na jugoslovansko mrežo, kjer bo treba delati programe tako, da jih bo razumela vsa Jugoslavija.*¹⁹ *Nadalje napaka je bila tudi v tem, da je vsa teža dela visela na parih ljudeh, kar je zelo reskirano. Razporede toplih vaj, ki jih planiramo že v Ljubljani je treba dosledno izvrševati in ne izmenjavati plana v Zagrebu. Ekipa za to celovečerno oddajo je bila premajhna, in to se je pri Mirču in Kralju tudi poznalo. To se v prihodnje ne sme več zgoditi. Nadalje, morda ni bila dobra zamisel, ali se je nato pozabilo, da po pavzi, ki so bili mlini, vrtavka ni bila najbolj primerna, ker je vse skupaj malce utrujalo, zaradi vrtenja. To psihološko ni bilo najboljše! Vsem sodelujočim, kakor tudi tov. Megliču, ki je bil takrat prvič za kamero v imenu Radia iskreno čestitam!*«

Drugi del sestanka je z opombo o usmerjenosti k celotnemu jugoslovanskemu občinstvu končal Egon Tomc: *»Ne bi hotel ponavljati stvari, ki jih že sami ugotovili in o njih razpravljali. Z direktorjem vsa imela vtis, da je bilo v redu, in da je Radio Ljubljana lahko ponosen in zadovoljen, da je oddaja tako uspela. Zabavni del je kljub raznim spremembam in težavam vendarle uspel. Z ozirom na nečloveške napore v nemogočem zagrebškem studiu, je oddaja prav gotovo uspela.*

Povedal bi še to, da bo nujno treba pri sestavljanju programov upoštevati celotno jugoslovansko publiko. Naše oddaje v tem programu zahtevajo prav go-

¹⁸ Telekino, telekiniranje – proces prepisa slike in zvoka, zapisanih na filmskem traku in zvočnem zapisu na videotrak (v novejšem času video datoteke). Izraz uporabljajo televizijski delavci tudi za opremo oziroma za prostore, v katerih poteka proces prepisa.

¹⁹ Pri tem je mišljeno predvsem širše občinstvo in s tem večje tržišče. Že takrat so se pojavile ideje o slovenski televiziji in novembra 1957, ko je o televiziji razpravljal republiški izvršni svet, je potrdil načrtovani razvoj in Radio Ljubljana preimenoval v RTV Slovenija. Naziv »Slovenija« se takrat zaradi političnih razlogov ni uresničil, preimenovanje Radia Ljubljana v RTV pa je pomenilo legalizacijo obeh medijev, a se to še nekaj let v praksi ni popolnoma uresničilo, o televiziji je še dolgo odločal radijski kolegij. Številni radijski delavci so takrat televizijo podcenjevali in ji nasprotovali (Bizilj: *Slikarji stvarnosti*, str. 133).

tovo že precejšnjo kulturo od gledalca. Celotnemu kolektivu TV se zahvaljujem za pionirsko vneto in sem prepričan da s tem štartom, ki ste ga pokazali lahko uspešno začnemo z jesenskimi programi.«

Tretji del sestanka je z opozorilom na prilagajanje spremembam v zadnjem trenutku odprla Draga Rogl: *»Delo je bilo izredno težko, ker so do zadnjega prihajali teksti. K uspehu je prispevala prav gotovo tudi lepa povezanost med kolektivom v Zagrebu in pomoč drug drugemu pri delu. Moram omeniti tudi delo Helene Zorko, ki je tokrat ves večer lepo vodila oddajo in je bil njen prvi start v novo delo. Predlagali bi, da bi bilo dobro, da bi sklicali sestanek na širši osnovi – z ljudmi, ki so oddajo gledali, in skupaj z njimi prediskutirali vse pozitivne in negativne strani oddaje.«* Lado Pohar je odgovoril: *»S predlogom tov. Roglove se strinjam in mislim, da bi bilo v prihodnje nujno vpeljati po oddajah TV kritične sestanke, kot je to navada v Radiu.«*

Draga Rogl je takrat s preprostimi besedami napovedala revolucionaren premik: *»Mislim, da se nam gostovanje v Zagrebu več ne rentira²⁰ in da nima smisla še dalje gostovati.«*

Glede te odločitve je menil direktor Televizije Ljubljana Lado Pohar, da še ni dokončno odločena in da bodo morali z oddajo iz Ljubljane še malo počakati: *»Pozitivna plat gostovanj v Zagrebu je tudi v tem, da delamo s tujo tehniko. Če bi se z aparaturami zavleklo preko meseca septembra, bi eventualno še vsaj enkrat gostovali v Zagrebu, vendar ne s celovečerno oddajo.«* Režiser Mirč Kragelj je opozoril, da je potrebno proces dela temeljito preštudirati, da bi odpravili vse napake, ki se pojavljajo: *»Potrebno bi bilo, da pogleda vodstvo Radia tudi malo za kulise TV-oddaje in da ne gleda samo oddaje takrat, ko teče. Važno je, da se zdaj dobro opazuje in opozori na vse, tako da se bodo napake odpravile do starta v Ljubljani. Zdaj je dragocena vsaka pripomba in čas moramo temeljito izkoristiti.«*

Glede napak je Milan Kumar najprej opozoril na težave pri osvetljavi: *»Razsvetljava je bila pri drugi oddaji veliko slabša kot pri prvi, lahko bi rekel skoraj začetniška. Sence so padale na obraze, kontrasti niso bili dobri itd. Glede filmov za TV si še nismo na jasnem, kako jih je treba snemati. Ponekod je spremno besedilo pri filmu zamujalo ali prehitelo, kar se ne bi smelo več zgoditi.«* Rado Cilenšek je izpostavil vprašanje logistike in pravočasne dostave reportažnih filmov: *»Športni film je prišel tako pozno, da ga reporter Hvala ni utegnil pogledati.«*

Zora Korač je napovedala nadaljevanje sodelovanja med ljubljansko in zagrebško skupino: *»Filmska grupa bo sklicala posebni sestanek filmske grupe, kjer bomo analizirali celotno delo filma.«* Pred koncem sestanka je Dušan Kralj namignil, da pri pripravah na jesensko delo ne smejo več odlašati: *»Z ozirom na jesenski start, bi bilo dobro, da bi se že pred dopusti pogovorili o programih za jesen in za ljudi, ki nam manjkajo – asistenti! Ekipa je premajhna in jo bo nujno treba kompletirati.«* Sestanek je končal direktor Televizije Ljubljana z opozorilom na nujne ukrepe, ki jih bodo morali sprejeti do jeseni: *»Na prihodnjem kritičnem sestanku morajo biti vsi, ki bodo sodelovali na oddaji, prisotni. Do jeseni je treba pripraviti razširitev grupe. V jeseni bo seminar, ki bo verjetno bolj na praktični osnovi kot je bil prvi. Morda nam bo naš razpis prinesel kaj novih ljudi, ki se bodo zanimali tudi za drugo delo na TV in ne samo za spikersko. Prav tako bo tudi seminar prav gotovo dal nove kadre.«*

Moram še posebej pohvaliti delo kameramanov! Organizacija je bila v redu! Pri odhodih je treba drugič točno določiti osebe, ki se vračajo z avtomobilom, da ne bo zmede in raznih prošenj kot tokrat.«²¹

Poglejmo, kako se ujemajo ugotovitve ljubljanskih in zagrebških delavcev. Na kratkem sestanku skupin RTV Zagreb in RTV Ljubljana naslednji dan po predvajani oddaji je bila namreč opravljena skupna analiza oddaje. Sestanka so

²⁰ Rentirati se – prinašati dobiček.

²¹ TV dok, I-67, mapa 3, Sestanek TV grupe, dne 26. 6. 1957. Analiza oddaje, dne 23. 6. 1957.

se udeležili člani TV-kolegija Zagreb, več članov TV-skupine Zagreb in Fran Žižek, ing. Slavko Pernuš, Mirč Kragelj, Rado Cilenšek, Dušan Mauser, Borut Jeras in Janez Pirnat iz Ljubljane.

Po kratkih uvodnih besedah Marije Ritz in zahvali, ki jo je vodstvu in člansktvu TV-skupine Zagreb izrekel Rado Cilenšek v imenu TV Ljubljana, se je nekako obotavlja začela razprava.²² Odgovorna oseba za TV-dnevnik v Zagrebu, tovariš Čabo, je delo ljubljanske skupine pohvalila. Ugajalo mu je, da je TV-skupina Ljubljana pokazala mnogo pobude in pogumnih idej, da je poskušala najti svojo pot, svoje lastno televizijsko izražanje. To odtehta vse napake, ki so bile opazne. Skupina je delala popolno samostojno in je ves uspeh pripisati samo njej.

Kratko mnenje je podal tudi tov. Fanelli: »Najprej kratka statistika, ki kaže fluktuacijo publike v zagrebškem Domu Armade (televizor je postavljen v posebni sobi, zraven nje sta restavracija in plesišče): ob začetku oddaje nekako 50 ljudi, število je med Obzornikom naraslo na 55. Ko je športni del obzornika prešel k festivalu, se je publika zmanjšala na 28 oseb (vmes je bila tudi prekinitev toka!). Med reportažo je publika še bolj upadla, govorila med seboj itd. Zabavni program je začel publiko spet pritegovati, dokler ni dosegla 55 do 60 ljudi; tako je ostalo do konca.

Osebne pripombe k programu:

1. Špica se mu zdi zelo dobra.
2. Ugajala mu je neposrednost napovedovalcev.
3. Ugajala mu je ležernost izvajalcev.
4. Filmski intervju (Vesna II) se mu zdi dober in izviren.
5. Reportaža ni ogrela.
6. Forma »Vrtavke« se mu zdi izvirna in posrečena; oddaja je bila dobro vodena, čeprav bi lahko navedel obrtne ugovore«.
7. Program je potekal lepo in tekoče.«

Šef studia Miloš Radivojević je pohvalil naše kamermane.

Končno oceno oddaje je podala Ritzeva: »Oddaja je na splošno uspela, opaziti je le neuravnovešenost med prvim – aktualnim – in drugim delom. Obzornik je bil predolg, zlasti šport. Ta je trajal 21 minut, v Zagrebu pa dovolijo športnim urednikom največ osem minut in jih za vsako prekoračenje primejo. Ideja reportaže je bila zelo izvirna. Posebna osvežitev za zagrebški program je bila zabavna oddaja, ker je v Zagrebu zelo težko pripraviti podoben program.« Po opravičilu tov. Marije Ritz zaradi vročine v studiu se je sestanek končal.²³

RTV Ljubljana je prejela tudi nekaj kritik gledalcev televizijskega programa. Aleksander Lozar, elektrotehnik iz Ljubljane, je pri sklepnih pripravah za televizijsko oddajo sodeloval kot opazovalec. Opazovanje priprav mu je ponudilo priložnost za razmišljanja in primerjave teorije o delu, specifik del pri sorodni zvrsti in snemanju. Improvizacijo je Aleksander Lozar sicer zagovarjal, vendar le do določene meje, s tem pa je bila mišljena predvsem meja dovoljenega gibanja izvajalcev pred kamero. Po njegovem sta zaslužila vsa priznanja predvsem oba snemalca, saj sta pokazala veliko spretnosti s tem, da sta polnila kadre, kolikor jima je bilo to glede na že omenjeno improvizacijo pač mogoče. Prevelika svoboda gibanja izvajalcev je prišla do izraza predvsem pri pantomimi, saj ima vsak gib določen pomen – in le-ti samo v celoti izzvenijo skladno. V oddaji pa so se dogajala tudi »rezanja« glav ali nog v kadrih ali pa je bil kader prazen – to naj bi vsekakor vplivalo na uspeh točke. Pripomnil je, da bi se

²² TV dok, I-67, mapa 3, Beležka s sestanka grup RTV Zagreb in RTV Ljubljana, 24. 6. 1957 v Zagrebu (Analiza oddaje TV grupe Ljubljana).

²³ TV dok, I-67, mapa 3, Beležka s sestanka grup RTV Zagreb in RTV Ljubljana, 24. 6. 1957 v Zagrebu (Analiza oddaje TV grupe Ljubljana). Nejasen je prvi stavek beležke: »Sestanek je bil kratek, morda tudi malce pod vplivom vroči« (za črko i stoji odrezana črka). Ali gre za vroče glave ali mogoče vročino, tega ne bomo nikoli izvedeli. Sicer pa se je okrog vročine v studiu spletlo veliko zgodb in anekdot.

takšnim nevšečnostim lahko izognili, če bi izvajalcem prostor za gibanje pred kamero omejili z mejniki, ki bi bili istočasno tudi opora snemalcem za »naslonitev« kadra.²⁴ Predlagal je tudi, da bi zasnovo izvedbe posameznih točk razbili na več pomembnih sestavnih delov, razdeljenih po notranjem dogajanju in dialogu. Temu bi dali poudarek izrez kadra in razsvetljava, ki bi bila prilagojena razpoloženju, pomožni rekviziti, dekor in drugi elementi, ki bi bili vgrajeni v izrezu. Za osvetlitev oddaje je uporabil izraz, da je bila »v mejah možnosti in prostora še dokaj dobra«.²⁵ Takoj po prihodu v studio je Aleksander Lozar srečal Miloša Radivojevića, znanca s snemanja pri filmu. Miloš Radojević je Lozarja predstavil glavnemu osvetljevalcu kot nekdanjega šefa razsvetljave pri umetniških filmih. Žal Aleksandru Lozarju v dveh dnevih ni uspelo navezati nobenih drugih stikov z osvetljevalcem, saj se mu je ves čas očitno izmikal. Stik je navezal samo z električarjem pri stikalni plošči, ki je delno upošteval nekatera njegova navodila.²⁶ Aleksander Lozar je kot opazovalec s področja razsvetljave pričakoval, da ga bo glavni osvetljevalec vprašal za mnenje pri nekaterih stvareh ali pa da bi mu kakšno stvar razložil, vendar glavni osvetljevalec ni pokazal nobene volje za sodelovanje, čeprav bi bila to njegova dolžnost. Vseeno je Lozar pri ogledu oddaje pridobil nekaj izkušenj in jih uskladil s svojimi izkušnjami s filma, zato je RTV-ju ponudil svojo pomoč tudi v prihodnje.

Pisno kritiko je na prošnjo dopisnika RTV v Kranju poslal tudi predsednik Delavsko-prosvetnega društva Svoboda iz Kranja Milan Štok: »Vsi navzoči ob našem televizijskem sprejemniku so bili izredno zadovoljni z II. oddajo in je bil vsak mnenja, da je bila druga oddaja daleč boljše kot prejšnja. To naj Vam bo v priznanje, da ste se zelo potrudili in upamo, da boste tudi v bodoče skušali ustreči okusu svojih gledalcev. Kar se tiče oddaje zadnje nedelje, ne bi imeli kakšnih vidnejših odnosno važnejših pripomb.

Slika sama je bila boljše kot zadnjič. Niti ni bilo valovanja odnosno lomljenja slike podolgem kot je to bil slučaj zadnjič. Kontrasti črno beli so bili še vedno premočni tako, da se mi zdijo vsi starejši, kot so v resnici, čeprav poznam od nastopajočih le tov. Milčinskega in nekoč sem videl tov. Gašperšičevo. Ko sem to tov. videl nastopati na nekem koncertu v Kranju, je bila daleko lepša kot pa v televiziji. Včasih se mi je zdelo, da je kamera ni zadela s posrečenega kota, včasih pa je bila silno ljubka. Ženske so imele preveč blede usta ali pa so uporabljali nepravilno izbrano šminko. Pri sceni se opazi včasih, da ima nova scena ostanke prejšnje scene, ki niso bili pospravljeni ali pa jih je kamera nenamerno zajela.

Program sam pa je bil pester, čeprav je bil tudi pri prvi oddaji kar se pestrosti tiče dober, seveda v nekoliko drugačni zamisli kot pri tej oddaji. Današnji program je bil v toliko zanimivejši, ker je ustrezal zlasti mladini, ki ljubi športne novice, ples in vesele zabavne melodije. Za otroke, katerim se je najbolj dopadlo izmed vsega, je bil prav posrečen film lutk. Zelo dobra reklama za Vesno je bila podana reportaža iz tega filma. Ljudi je to zelo zanimalo. Pantomimičen ples Piccolijeve je bil nekaterim nerazumljiv v poedinih izvajanjih. Morda ne bi bil slab prikladen komentar k takim nastopom. Vsa oddaja je bila tako pestra in zanimiva, da so se ljudje čudili, da je tako hitro prišla deseta ura, ko je bilo konec Vaše oddaje. O prekinitvi nisem omenjal nič, saj ste sami povedali pravi vzrok.

²⁴ TV dok, I-67, mapa 3. Pri zadnji oddaji bi si npr. lahko pomagali s postavitvijo nogometnih vrat, vrvi boksarskega ringa ipd., lahko tudi samo simbolično. Vsekakor pa bi to bilo za okvir izrezu – oziroma opora snemalcu, istočasno pa bi izvajalcu nakazalo omejeni prostor. Osvetlitev izvajalca pred kamero je v tesni povezavi z gibanjem znotraj določenega prostora.

²⁵ TV dok, I-67, mapa 3. Vsekakor bi bilo mogoče marsikaj bolje napraviti (osvetlitev »Mehikancev«, svetlobni okvir pri pantomimi, scena s ptičjo kletko).

²⁶ TV dok, I-67, mapa 3. Posebnega postavljanja luči na generalki ni bilo. Le na glasno pripombo, da je Zlata Gašperšič nemogoče osvetljena s stransko svetlobo, je bil reflektor kasneje premaknjen, vendar ne pred ekipo.

Ni nam jasno, zakaj nam slika kar nenadoma zgine in moramo večkrat regulirati. To nam boste morda odgovorili v vaših pogovorih s poslušalci.

Želimo vam čim več uspeha in da se s tretjo oddajo javite v čim krajšem času. Kajti od tega nekaj imamo, od italijanskih postaj pa prav malo.« Zanimivo je, da je z istega naslova na RTV Ljubljana prispelo še eno pismo, naslovljeno kot »strogo zaupno, samo za direktorja televizije«. Pismo je datirano z datumom 26. 6. 1957 in od takrat je preteklo že veliko Save, zato menim, da ga lahko objavimo, saj se avtor sklicuje na odkritosrčnost.²⁷ Bralci pa naj samo presodijo vsebino obe pisem z naslova DPD Svoboda Kranj.

Zanimivo je tudi pismo, ki je podpisano le s priimkom Vidmar, primerjava podpisov pa vsaj za zdaj ni pokazala, da je kritiko poslal Josip Vidmar, najbolj znani književni kritik takratnega časa. Tudi slog izražanja naj tega ne bi potrjeval. Prav tako tudi vsebina kritike ne bi izdajala, da bi napisal kritiko takšen strokovnjak za elektrotehniko, kot je bil Josipov brat dr. Milan Vidmar.²⁸ *»Kot celota je bila oddaja zelo dobra in kar je predvsem važno, bila je živahna. Najprej nekaj pripomb k oblekam, ki so jih nosili nastopajoči. Črtaste srajce učinkujejo zelo slabo, nujne so enobarvne, po možnosti čim svetlejše, najboljše bele. Zlata Gašperšič je bila oblečena preveč športno, izgledala je kot kaka deklica, ki se odpravlja na nedeljski izlet. Kak duhovitejši izrez ali ovratnik, kakršnega je imela napovedovalka, bi bil bolje rešil situacijo. Še nekaj pripomb k njenemu nastopu. Pri prvi pesmi je bila postavljena preblizu k ozadju in je zato slika učinkovala preveč ploskovito namesto plastično. Pri prvi in pri drugi pesmi je bil mikrofonski postavljen predaleč, zato reprodukcija glasu ni bila dobra in se slišal nekak odmev. Čudno se mi zdi, zakaj je nikdar niste pokazali cele, vedno le do pasu in zakaj se med pesmijo niste za hipec obrnili tudi do orkestra in nato spet nazaj na pevko. Pri drugi pesmi je imela pevka na začetku za ozadje neko vzorčasto blago, katerega desen je bil dosti premočan in solistka zato ni prišla do veljave.*

Odmor z mlinskimi kolesi je popolnoma nemogoč. Oči so od gledanja že itak utrujene in bi se v odmoru morale malo odpočiti, zato je nujna mirna slika. Če gledate eno samo minuto v tista kolesa, se vam v glavi prične vrteti. Zagrebška stranka je še slabša in ne vem zakaj ste vzeli podoben motiv.

Plesalcu Jaki Hafnerju je kamera nekajkrat odrezala nogi, in sicer nekajkrat

²⁷ TV dok, 1-67, mapa 3. *»K prilogi, katero sem napisal na prošnjo Vašega stalnega dopisnika v Kranju, moram dodati še nekatere druge pripombe, ki so seveda čisto osebnega značaja in temu primerno zaupne, vendar mislim, da je potrebno opozoriti tudi na take stvari.*

Dobro je, ko ste uvedli poročila v televizijsko oddajo. Vendar suhoparna poročila, ki so v glavnem že nekoliko zastarela za tistega, ki redno posluša radio in čita časopise, vsaj meni ni bilo s poročili podanega nič novega, bi bilo umestno prikazati tudi istočasno dogodke s filmom, če je le mogoče. Sicer je to pripovedovanje za mnoge ljudi dolgočasno. Napovedovalec mora biti zelo simpatičen fant, ta pa, se ni upal pogledati gledalca v oči, izvzemši to, da je tu in tam pogledal izpod čela in nagrbančil čelo. Ljudje smo zbirčni, hočemo videti vse samo najbolj popolno. Oprostite!

Športni napovedovalec je bil bolj prirodnejši, čeprav v obraz nekoliko preveč okrogel. Takoj so ga glasno krstili, da ima Napoleonovo frizuro. (Mimogrede povedano). Ko pripoveduje o športnih dogodkih, bi morali le-ti biti uvrščeni med njegovo pripovedovanje in ne šele po tem.

Napovedovalka se nam zdi vsem nekoliko v letih, gledalci bi si želeli mlajšo in simpatično lepoticco, čeprav je meni samemu tudi ta všeč. Ne bom se branil gledati tudi druge. Vsekakor, če boste imeli takih dovolj na razpolago, boste morali upoštevati tudi takšne okoliščine. Oprostite mi vnaprej, da Vam povem take stvari, ki morda ne bi bile zaželjene, toda tu je treba računati na vse, še bolj pa tedaj, ko boste začeli čez leta z barvno televizijo.

Milčinski, nej bo še tako star ali zguban, on ima svojo publiko in ta ga ne bo nikoli izgubila.

Za Gašperšičevo sem povedal že v priloženem dopisu.

Konferencier za Vesna film, bi bil lahko bolj živahen in ne tako znanstveno počasen.

Prosim, da oprostite moji odkritosrčnosti, prosim pa te stvari obdržite samo za sebe in za nadaljnje delo pri izbiri kadrov.«

²⁸ Doslej tudi nisem zasledil nobene omembe v znani literaturi o začetkih televizije na Slovenskem in prav tako nisem zasledil nobene sledi v ustnih pričevanjih starejših uslužbencev RTV Slovenija.

*stopala, včasih pa kar do kolen. Ker pišem tele vrstice en dan kasneje, se vsega ne spominjam več.*²⁹

Na Radio Ljubljana je poslal kritiko oddaje tudi Mile Vozel, elektrotehnik in radioamater iz Kranja. *»Na vašo željo, da poročamo, kako smo kaj zadovoljni s prvimi slovenskimi televizijskimi oddajami, sedaj odgovarjam.*

Ker pa električarjem u operativi vedno primanjkuje časa. Če pa so obenem še radioamaterji to tembolj. Vam bom zato le u par besedah nanizal par misli o naših prvih televizijskih poizkusih. Srečno naključje je namreč nanoslo, da sem dobil za par mesecev na razpolago TV-sprejemnik na katerem zasledujem razvoj naše televizije. Ker oddajate programe italijanske in avstrijske televizijske mreže, je primerjava tem lažja.

Priznati vam moram koj u začetku, da se se obakrat kar dobro odrezali, seveda je bila zadnja oddaja neprimerno boljša, lahko bi rekel celo boljša od preje omenjenih tujih. Bila je tako pestra in zanimiva, da je kar prehitro minila.

Res, da se poznajo, ampak samo nekoliko, začetniške okornosti, o katerih sem pa prepričan, da bodo pri pogostejših oddajah koj kmalu izginile. Sprejem je bil odličen, slika zelo lepa in tudi zvoku ni bilo kaj ugovarjati. Človeku se zdi tako lepo, ko vidi in sliši »stare« radijske znance. Franeta - Ježka, Hvalo, Kraglja in še vse druge.

Zelo lep je uvodni motiv, menda pa bo tista »špica«, kakor je bilo omenjeno u vašem programu, ki izhaja kot priloga dnevnikom, slika s Pastirčkom je zelo posrečena.

Kar naprej po tej poti, želimo veliko uspehov pri razvoju slovenske televizije sebi pa tudi nekaj »drobiža« za nabavo sprejemnika.«

Prelistajmo na hitro še kritike, ki so izšle v hrvaških in slovenskih časopisih.

Zagrebski Vestnik je zapisal, da so Ljubljančani, ki so pred dvema mesece-ma na svojem prvem gostovanju navdušili s smelimi idejami, neposrednostjo in živim ritmom programa, tokrat nekoliko razočarali. Mogoče so od gostov, ki so se tako dobro izkazali že prvič, nekoliko preveč pričakovali ali pa so zares imeli samo slab dan. S kratkima lutkovnima filmoma niso navdušili, še manj z ekshibicijo v rock'n'rollu sicer zelo talentirane Kristine Piccolo, pri reportaži o Vesni pa jih je zmotilo preveliko število tehničnih pomanjkljivosti. Vseeno, pravijo v Zagrebu, da lahko še veliko pričakujemo od ekipe, ki jo sestavljajo talentirani ljudje.³⁰ Podobno mnenje izraža tudi kritika v prilogi o kulturi in umetnosti, saj je kritik oddajo ocenil kot srednje uspelo. *»Začetek je bil preobširen, posebno športni pregled, v drugi del programa pa se je vtihotapila anemičnost, brezdušje. Nizale so se slike zabavnega programa, ki so včasih nenadoma zablestele, ponekod pa tudi silno potemnele oziroma zaškripale. Jaka Hafner je izvedel dve izvrstni točki pantomime, vsaka njegova kretnja je bila izvedena v slogu interpretiranih likov – srednjega napadalca in boksarja. Zlata Gašperšič je uspešno odpela dve melodiji, Kristina Piccoli pa je bila žrtev rock'n'roll glasbe.«* Mogoče je bil kritik po zapisanih besedah sodeč le nekoliko preveč nenaklonjen rock'n'rollu, saj ga je označil kot *»toliko spominjani ples«*, katerega rezultat je bila mlaka znoja. Bolj kot opevanemu plesu je bil kritik očitno naklonjen takrat zelo popularnim mehiškim pesmim. Navdušen je bil nad novostjo na ekranih in aplavzom, ki so ga dobili glasbeniki. Zato pa je toliko več slabe kritike prejela reportaža o Vesni. Označil jo je kot mlahavo (mlohavo) reportažo. *»Komponiranje slik, filmskih trakov in igralcev je bilo neprecizno in včasih se je pripetilo, da je moral konferansje nekoliko trenutkov čakati, potem ko je že izgovoril svoj del besedila. Kljub vsemu pa so gostje iz Ljubljane pokazali niz smelih idej.«*³¹

²⁹ TV dok, I-67, mapa 3, Nekaj pripomb k nedeljski TV-oddaji v Zagrebu, dne 24. 6. 1957. Ljubljana, 24. 6. 1957.

³⁰ Drugi eksperimentalni program TV Ljubljana, V: Vestnik, 16. 7. 1957.

³¹ TV dok, I-67, mapa 3.

Rado Cilenšek je dogajanje v Zagrebu opisal v Tedenski tribuni v prispevku z naslovom »V znoju rojena TV«. ³² Druga oddaja v Zagrebu je bila pestrejša po obliki in vsebini, vaj in priprav na oddajo pa je bilo manj, saj so morali varčevati z dragimi ortikoni v snemalnih kamerah. ³³ Program so člani ekipe odnesli v Zagreb v svojih glavah in v torbi tajnice režije. Na dan oddaje so improvizirani mojstri ciklostila vrteli matrice s scenariji do dveh ponoči, režiser Frane Žižek pa je s tonskim tehnikom snemal in presnemaval tonske zapise svoje oddaje. Začetki televizije so bili namreč v znamenju tehničnih muh. Radio je v eter oddajal malo živih oddaj, skoraj vse točke programa, ki niso bile zapisane na gramofonskih ploščah, so bile posnete na magnetofonski trak. To je bilo veliko preprosteje in varneje, televizija pa je bila na slabšem, saj slike še niso znali zapisovati na magnetofonski trak. ³⁴

V program so v začetku hoteli vključiti tudi televizijsko igro, vendar so ugotovili, da pri nas pravih televizijskih iger še ni. Hudič je dobil mlade in težavam so se pridružile še druge nevšečnosti in deset dni pred oddajo so obstali pred polurno programsko luknjo. ³⁵ Običajna rešitev za krpanje – zabavni program – je bila tokrat dokaj vprašljiva, saj je jugoslovanski festival lahke glasbe, ki je bil hkrati v Beogradu, mobiliziral lep del izvajalcev. Delavci ekipe so lahko vadili le dopoldne, ko so bile prižgane kamere. Pomanjkanje pravih vaj so nadomestili pri skupnih kosilih, večerjah in drugih priložnostih, ko so staknili skupaj glave in govorili samo o oddaji, kamerah, telekinu, filmu, lučeh, mikrofoni, magnetofoni, televizijskih ljudeh in živalih.

»To še cuker ni, to je saharin,« je rohnel režiser, ko je pregledoval svoj zabavni program, ki ga je moral poleg tega v naglici še sam zmašiti. Vsaka točka posebej je bila dobra, celota pa se mu je zdela premalo živa. Res, tokrat mu je šlo vse narobe in nikakor ni mogel vnesti dovolj pestrosti v svoj spored. Zato pa si je resno prizadeval, da bi ga obogatil s svojimi domislicami, od naslovne vrtavke do tistih drobnih začimb, ki dajejo jedi okus.

Presneta vročina je bila tiste dni v Zagrebu in še ponoči se ni dalo prav spati.

³² *Tedenska tribuna*, 4. 7. 1957.

³³ Ortikoni – snemalne cevi – ikonoskopi, vgrajeni v televizijske kamere. Glede na proizvajalca in način delovanja imajo različna imena, ortikon, vidikon, plumbikon, ledikon, vistakon in podobno. V snemalni cevi je posebna oblika elektrofotografske plošče oziroma zaslon z razmerjem stranic 4:3. Elektrofotografski zaslon v snemalni cevi preletava elektronski žarek iz elektronskega topa. Pri tem odčita 833 točk v 625 vrstah, skupaj približno 520.000 slikovnih točk. Vsako vrsto odčita od leve proti desni, hitro preskoči na vrsto nižje in znova sorazmerno počasi odčita vse točke. Ko žarek odčita vseh 625 vrst, se vrne na začetek prve vrste. Vse to mora opraviti v 0,04 sekunde, da preskoki niso vidni in da se zagotovi slikovna menjava 25 slik v sekundi (slikovna menjava se odraža kot slikovna frekvence (Frame Rate)). (Marko Kumar: *Tehnologija grafičnih procesov*, str. 185, objavljeno tudi na medmrežju: http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/Datoteke/ucnagradaiva/tgp2008_web.pdf). Visoka tehnologija je bila v takrat dostopna samo za dragocene devize, a jih je vedno primanjkovalo.

³⁴ Zvok pa so lahko zapisovali na magnetofonski trak. To je bilo zlasti potrebno pri glasbenih točkah. Razmere v studiu so morale ustrezati številnim zahtevam, zato je bilo težko doseči še zahtevno akustičnost. Bralcem je Cilenšek razložil, da je Zlata Gašperšič pri svojih točkah samo odpirala usta in jim tudi pojasnil, da tej veliki tehnični skrivnosti pravijo z angleško besedo »play-back«.

³⁵ *Smeh in nasmeh*, str. 77. Režiser Fran Žižek je želel prikazati večer v čitalnici Mirka Mahniča. Zamislil ni mogel uresničiti, kajti vodstvo ljubljanskega Radia, ki je tedaj skrbelo tudi za televizijo, igralcem ni hotelo plačati menda previsokih honorarjev. Predlagalo mu je oddajo z velikim orkestrom Bojana Adamiča in pevci zabavne glasbe. Nazadnje je moral opustiti tudi to zamisel, saj je bil orkester prav takrat na festivalu jugoslovanske zabavne glasbe v Beogradu. V časovni stiski je na hitro skrpal glasbeno-humoristično oddajo Vrtavka s kvintetom Mojmirja Sepeta (ansambel v zasedbi Jure Robežnik, Borut Finžgar, Mitja Butara, Janez Sever in Aco Müller), pevci in nastopajočimi ter glasbeno-folklornim ansamblom Les Tres Jenas, ki je tedaj nastopal v zagrebškem zabavišču.

Po kosilu sem legel in komaj malo zadremal, ko me prebudi režiser: »Čuj, ptiča mi je treba.«

»??«

»Poznaš koga v Zagrebu, ki ima kanarčka?«

Ne poznam ga in s tem je bila stvar zame opravljena. Pa ni bila, kajti poleg kanarčkov je bil potreben še »foglovž« in končno še čipkasta ruta, s katero bi hrepenča deklica – v studiu je bila to Zlata Gašperšič – zagrnila ali odgrnila, ne spomnim se več dobro, kletko in kanarčka. No, naša kostumerka Relly Dularjeva se je spremenila tudi v rekviziterko in obredla pol Zagreba. Staknila je lepo bidermajersko kletko, pred nedeljsko oddajo pa sta se pojavili kar dve dami, vsaka s svojim kanarčkom. Tako je Frane imel naenkrat dva.³⁶

Čipkaste rute, ki bi bila po režiserjevem okusu, pa ni bilo. Pravzaprav: ruta bi bila, a ni imela čipk. Pa pripomni ena izmed naših deklic, da ima na spodnjem krilu lepe čipke. »Škarje!« je zavpil režiser. Pa ni bilo iz vsega nič ni pri televizijskih sprejemnikih niste videli ne rute ne čipk.«

V nedeljo zjutraj, ko je ekipo čakala generalka, je bilo vse še nekam ve-gasto. Temperatura pa je počasi naraščala in tega dne leta 1957 še posebno in dobesedno. V studiu so namerili šestinštirideset stopinj Celzija. »Naša oddaja se je res porajala v znoju. Snemalci pri kamerah so bili njeni nevidni heroji. Ko je bilo vse končano, si je eden med njimi kar ožel srajco, kot malo poprej v programu ubogi trubadur ruto, ko ga je polila deklica neusmiljena.

Kamera ima štiri objektivne. Menjajo se čisto preprosto in hitro z gumbom. Pa seže naš Boris po gumbu, da nastavi objektiv, ki mu ga je pravkar iz režijske sobe diktirala v slušalke sekretarka režije. A gumb se ne premakne: roka je toli-ko potna, da kar zdrsi ob njem. V žepu je moral poiskati robec, šele potem je šlo. Takšnih drobnih sličic je bilo mnogo – gledalci pa so se včasih spraševali, čemu majhen zastoj.«

V Obzorniku so hoteli prikazati čim več moderne tehnike – od eksplozi-je atomske bombe do dravskih elektrarn – zato so uporabljali tudi najhitrejši možni prevoz. Vse je bilo podrejeno temu, da bi bili gledalci zadovoljni. Filme z najnovejšimi športnimi dogodki je iz Ljubljane pripeljalo letalo. Vendar pa jih moderna tehnika ni obvarovala nepričakovane nesreče. Sredi oddaje so zaradi izpada električnega toka v Zagrebu ostali v egiptovski temi in oddajanje progra-ma je bilo prekinjeno.

Čipkasto krilo je po spletu okoliščin preživelo gostovanje v Zagrebu. Da-nes bi morali v sklepno »špico« oddaje zapisati tudi, da med snemanjem oddaje ni bila poškodovana nobena žival. Za psa in kanarčka so bili vsi sodelujoči kar precej v skrbeh: »Pip je zelo ubogljiva žival.« To je med reportažo o »Vesni II« Metka Bučarjeva tudi povedala: »Tako priden je, da zalaja na ukaz.« Njegov pasji glas bi moral biti učinkovit konec reportaže. »Toda v tisti vročini se tudi Pipu ni ljubilo. Še glasu ni dal od sebe, ko pa je bilo kmalu nato oddaje konec, se je kar po trebuhu zavlekel iz studia na svež zrak. Še dobro, da sta kanarčka zdržala – men-da se le pozna, da prihaja njun rod iz južnih krajev.«³⁷

³⁶ Drugi kanarček je verjetno prišel iz Ljubljane, saj se je ohranila tudi anekdota o režiserju Franu Žižku, ki je scenske delavce nenehno opozarjal: »Pazite na mojega tiča, brez njega se ne smem vrniti v Ljubljano!«. Zaradi pasje vročine v studiu so se ljubljanski televizijci zelo bali za izposojeni živalci, zgodilo pa se je, česar niso pričakovali. Vročina je kanarčku tako prijala, da je bil ves vesel in živahen. Le ohromljeni kužek ni mogel nastopiti. Režiser Mirč Kragelj ga je vzel v naročje in vselej, ko bi se moral oglasiti kužek, kar sam zalajal namesto njega. Prim. *Smeh in nasmeh za kamero in mikrofonom. Ob 75-letnici Radia in 45-letnici Televizije v Sloveniji*. Ljubljana: RTV Slovenija, 2003, str. 76. Še bolj se je za kanarčka bal producent dr. Pavlin, saj je zanj založil visoko kavcijo. Prim. Rado Cilenšek: *Pustolovščina, plod truda mnogih*, V: *Televizi-ja prihaja*, str. 83.

³⁷ Rado Cilenšek: *V znoju rojena TV*, V: *Tedenska tribuna*, 4. 7. 1957.

Rado Cilenšek je v objavljenem besedilu zavrnil vse gledalce, ki so požrtvovalni ekipo očitali, da ni poskrbela za najnovejša poročila. Da je bilo to delo res zelo težko in je poleg znanja in zavzetosti zahtevalo tudi nekaj več, mogoče tisto, čemur bi lahko rekli pripadnost, nam v spominih potrjuje tudi snemalec Marjan Richter. Ekipo, ki je v Ljubljani pripravljala televizijski Obzornik, in je morala sproti spremljati dogajanje v Sloveniji, je poleg drugega pestilo tudi pomanjkanje kameramanov: »Kamermani so bili – razen Milana Kumarja – v Zagrebu, zato nam je priskočil na pomoč Vito Lemež, srečni lastnik kamere Bolex. Program je bil skrajno napet. Lemež in Kumar sta snemala v Ljubljani, jaz pa sem se že zgodaj zjutraj s službenim avtom odpeljal na plaz pod Prisojnikom, kjer je bilo še dovolj snega za smučarsko tekmo. Po tekmi me je šofer Jože Kokalj v rekordnem času pripeljal v Ljubljano, tu pa so me že čakali posneti filmi. Nemudoma sem jih razvil ter jih ob pomoči prijateljev iz kinokluba posušil kar na vrtu pod laboratorijem. Vsak snemalec je svoj film ročno zmontiral, mene pa je že čakalo snemanje dneva mladosti. Športniki in mladina so v znamenju takratnega časa strumno korakali mimo tribune na Prešernovi cesti. Na tribuni je bil častni gost maršal Tito z generali in drugimi voditelji. Najprej sem snemal parado, nato pa sem varnostnike poprosil, ali smem stopiti na tribuno. Predstavil sem se za snemalca televizije. Ker s kamero Agfa Movex v rokah nisem bil videti bog ve kak profesionalce, varnostnik na omembo televizije sploh ni reagiral in me je mirno odslovil. V Beogradu takrat še niso poznali televizije in najbrž sploh ni vedel, kaj je to. Šele po nekaj minutah je za menoj prišel v usnjen plašč oblečen tovariš, me potrepljal po rami in me povabil, naj mu sledim. Na moje veliko začudenje me je pripeljal prav za maršala, vendar sem ga lahko videl samo v hrbet. Prosil sem generale, ki stali levo od njega, naj se umaknejo, in tako sem ujel maršala v ozadju spreveda.«³⁸ To pa je bil šele začetek veliko drznejše akcije ali skoraj gverilskega prebijanja po ljubljanskih ulicah do letališča. Medtem ko so bili vsi filmi zmontirani in je Marjan Richter dokončal še zadnjo novico, sta ga že čakala direktor Lado Pohar s starim službenim oplom in Mirč Kragelj, režiser v vlogi šoferja: »Odpeljali smo se proti letališču v Mostah, toda prav na sredi železniškega prehoda na Zaloški cesti je avto odpovedal in se ustavil. Mirč ga je kar z zaganjačem spravil s proge, na srečo je malo kasneje vžgal in s cesno, ki nas je čakala na letališču, smo poleteli proti Zagrebu. Prispeli smo še pravočasno, da smo si lahko ogledali studio v Jurišičevi ulici. Ta prostor je bil prej savna kot studio. Kamermana Franjo Meglič in Boris Goriup sta stala za kamera in se ves čas hladila z radensko. Studio, malo večja soba brez hlajenja, je bil natlačen z lučmi. Te so oddajale toliko toplote, da je bilo mogoče v njem vzdržati samo med snemanji. Naša oddaja je tekla še kar gladko, ko je med branjem športnih novic na lepem zmanjkalo elektrike. Prav smešno je bilo videti režijski pult z aparaturami in Bena Hvalo že vnaprej pripravljati sveče.«³⁹

Po pregledu časopisnih kritik in težav Marjana Richterja z generali levo od maršala ter prebijanja v vroči zagrebški studio nas čaka samo še pregled stroškov, ki so nastali pri pripravljanju oddaje tako pri zagrebški kot pri ljubljanski skupini. Zora Korač je pripravila pregled obračuna za Zagrebčane:

1.	180 metrov traku za šport	15.000 dinarjev
2.	120 metrov traku za obzornik	11.000 dinarjev
3.	Material za obdelavo traku	1400 dinarjev
4.	Obdelava – honorarji	5000 dinarjev
6.	Potni stroški	14.000 dinarjev
7.	Stroški za snemanje Vrtavke	3000 dinarjev
	Skupaj:	49.400 dinarjev ⁴⁰

³⁸ Marjan Richter: Na prihod televizije smo se pripravljali s filmom. V: *Televizija prihaja*, str. 201–202.

³⁹ Marjan Richter: Na prihod televizije smo se pripravljali s filmom. V: *Televizija prihaja*, str. 202.

⁴⁰ TV dok, 1-67, mapa 3. Pri pripravljanju poskusnih oddaj na Gospodarskem razstavišču ljub-

Za ljubljanski del je podroben obračun pripravil producent dr. Franjo Pavlin:⁴¹

	Izdatki:	materialni:	potni:	honorar:	skupaj:
1	Obzornik	14.200	30.428	14.500	59.128
2	Šport	15.700	13.172	13.500	42.372
3	Reportaža: Skozi naše mesto	3.657	19.028	12.500	35.185
4	Zabavni del: Vrtavka	10.513	104.040	83.000	197.553
5	Intervju: Vesna II	20.000	24.472	36.000	80.472
6	Ostali stroški: tehnika, ton, scena, napovedovalci, vodstvo	5.780	83.616	49.000	138.396
		69.850	274.756	208.500	553.106

Ostali so nam samo še stroški za garderobo:⁴²

1.	Izposojnina za 3 kom. sombrero slamnike za Los Jenas (pri Lujzu)	din	300
2.	Nakup blaga za umetniške kravate, 40 cm zel. ripsa za slikarja	din	284
3.	Entlanje umetniške kravate za tov. Janeza Pirnata (pri Vežilja)	din	140
4.	Nakup 2 in pol metra blaga za bluzo tov. Piccoli (pri Volna)	din	750
5.	Nabava volnenega blaga za izdelavo srčkov pri bluzi tov. Piccoli in za izdelavo 5 kom. ovratnic za godbenike (pri Gradski magazin)	din	315
6.	Rdeča svila za šivanje ovratnic in aplikacij srčkov pri bluzi (pri Gradski magazin)	din	44
7.	Delo bluze za tov. Kristino Piccoli pri šivilji Ivi Smrekar	din	980
	Vkupno	din	2.813

Vrnimo se še malo k članku Rada Cilenška. Končal ga je z vprašanjem, kako naprej. »Skratka, brez skrajnega truda in požrtvovalnosti televizijskega kolektiva bi se naša druga oddaja težko posrečila, saj zastavlja že sam sistem gostovanja v tujem studiu – pri vsej prijaznosti in ustrežljivosti zagrebških kolegov, ki jim gre najlepša hvala – kopico težav. Zaradi tega bomo verjetno s prihodnjo celovečerno oddajo počakali do takrat, ko bomo imeli v Ljubljani lasten studio in lastne aparature. To bo kot vse kaže, že jeseni. Potem bo tudi naš program lahko stekel bolj redno.«⁴³ Napoved se je izkazala za pravilno. S pomočjo izkušenj, ki so jih ljubljanski televizijski delavci pridobili v Zagrebu, so decembra pripravili deveturni program iz Ljubljane. Izkušnje in znanje pa niso bile edine trajne stvari, ki jih je slovenska televizija pridobila v teh junijskih dneh. Na drugem gostovanju v Zagrebu se je prvič zavrtil tudi odpovednik s Pastirčkom. Nekateri protagonisti takratne televizijske ekipe so se kmalu po začetku novega tisočletja spominjali začetkov slovenske Televizije. Spomini so bili izdani v zborniku Televizija prihaja, ki ga je RTV Slovenija izdala ob uradni 75-letnici Radia Slovenija in 45-letnici Televizije Slovenija. Prvi direktor televizije Lado Pohar se tako spo-

ljanska televizija še ni imela svoje tehnične opreme, zato je na pomoč priskočila zagrebška. Ko se je Lado Pohar Zagrebčanom prisrčno zahvalil, je direktor Štrbac odgovoril: »Ej, brate Lado, ljubav za ljubav, a sir za pare!« »Bratsko« tehnično pomoč je bilo treba mastno plačati, in to ne z dinarji, temveč s tedaj zelo cenjenimi devizami (odškodnino za slikovne cevi – ortikone). (Smeh in nasmeh, str. 77.) Ti stroški niso bili izjema, saj so krst slovenske televizije enako krepko zasolile vse domače ustanove, od Gospodarskega razstavišča, Festivalne dvorane do Drame in Opere. Iz pogodb in računov je mogoče razbrati, da je bil že prvi program slovenske televizije dražji, kot so računali. Radio je moral kot starejši brat še nekaj časa vzdrževati mlajšo sestro televizijo (Lado Pohar: *Televizija prihaja*, str. 33-34.)

⁴¹ TV dok, I-67, mapa 3, Obračun izdatkov II. TV oddaje v Zagrebu, dne 23. 6. 1957 ob 20.30.

⁴² TV dok, I-67, mapa 3, Obračun izdatkov za garderobo televizijske oddaje 23. junija 1957 v Zagrebu.

⁴³ Rado Cilenšek: V znoju rojena TV, V: *Tedenska tribuna*, 4. 7. 1957.

minja nastanka televizijskega napovednika: »Prvi oddaji smo dali simboličen naslov: *Televizija prihaja*. Želeli smo povezati majski datum, pomladno razpoloženje oddaje in rojstvo slovenske televizije. Toda vreme v Zagrebu nam jo je zagodlo, saj nas je skoraj zamedlo. Ponosni pa smo bil na naše tehnike, ki so po krajšem stažiranju pri zagrebških kolegih oddajo kar sami prevzeli in dobro »zvozili«.

Pri drugi oddaji smo bili že bolj samozavestni, saj nas tehnično-izvedbena plati ni več tako zelo skrbela. Tudi programsko smo se iz prve kar nekaj naučili. Če je bila prva še mozaična zlepljenka, smo drugo zasnovali kot zaokrožen programski blok. Začeli smo jo z uvodnim znakom slovenske televizije Pastirčkom. Velikodušno nam ga je dal v uporabo akademski kipar Zdenko Kalin, solkanski sorojak moje žene. Zanosna pesem Pastirčkove piščali – mojstrovina skladatelja Uroša Kreka – je priklicala na zagrebški zaslon naš TV-dnevnik, za njim pa so se zvrstile preostale oddaje. Naša nova umetniško dovršena »špica« je gostitelje presenetila in navdušila, nas pa ganila. Program tega večera se je že približal tedanjim profesionalnim zahtevam. Ko so se v sobi, v kateri smo ga spremljali skupaj s hrvaškimi kolegi, znova prižgale luči, je za trenutek nastala popolna tišina. Prvi se je dvignil generalni direktor Ivan Šibl, nam čestital, nato pa se je obrnil k svojim in dejal: »Ovi Ljubljanci niš nemaju. Došli su nama a pokazali kako se pravi televizija.«⁴⁴

Pogosto se je ob večerih, ko je zdržal do konca dnevnega programa, spominjal začetkov tudi risar in scenograf Janez Pirnat: »Kadar se zasedim pred televizorjem do konca programa, do televizijske »špice«, se spomnim, da sem imel nekoč opraviti z začetki naše Televizije. Ta »špica« je pravzaprav edini preživeli artefakt, ki se je izmuznil vsem »naprednim izboljšavam«, ki so jih uvajali in jih še uvajajo visoki uradniki naše televizijske hiše. Zanimivo je, da ta biserček z leti ni izgubil svežine, ki jo je imel ob nastanku, to je ob oddajanju prvih poskusnih programov. Najprej se prikaže Pastirček, simbol pomladi, klasično delo slovenskega kiparstva, ki me spominja na prijazno osebnost mojega profesorja Zdenka Kalina, potem se oglasi glasbena tema skladatelja Uroša Kreka, ki jo je mogoče opisati le z Župančičevimi besedami. Na začetku je melodija, »bolj nežna nego dih, ki plah in tih čez talo gre ledino«, na koncu pa pastirjev ukaz piščali »V zrak se poženi nad črno grudo, pojoče čudo – škrjanček moj«. Celoto je posnel Milan Kumar, mojster kamere, ki me je med nešteti skupnimi snemanji toliko naučil o skrivnostih svetlobe in sence.

Spominjam se »visoke napetosti«, ko se je ta »špica« pred prvo slovensko oddajo prikazala in oglasila na zaslonih v improviziranem zagrebškem studiu. Predtem so nam zagrebški kolegi hudomušno svetovali, naj oddajo napovemo takole: »Dobro večje, družje Bakariću!« Tistikrat namreč Zagreb ni premogel veliko televizorjev in oddaja je tako ali drugače šla v eter. Za sodelujoče pa je bilo to enkratno doživetje, zame pa tudi prvo sodelovanje s Franetom Milčinskim - Ježkom.«⁴⁵

Med mnogimi spomini na začetke televizije smo izbrali tudi spomine Marjana Richterja, ki je bralcem pojasnil tudi, kako je potekala tehnična plat ustvarjanja »televizijskega fantka«. Marsikdo, ki danes klika z miško po digitalnih aplikacijah, njegove pripovedi o delu s preprostimi tehničnimi pomagali verjetno niti ne bo razumel: »Špica, ki smo jo uporabili v prvi oddaji iz Zagreba, nas ni zadovoljila. Razmišljati smo začeli o izvirnejši obliki, in tako je Milan Kumar z matematično natančnostjo posnel Kalinovega Pastirčka. Glasba iz Pastirčkove piščali, delo Uroša Kreka, naj bi Slovincem oznanila prihod novega medija. To je bil edini film v prvih desetih letih televizije, ki je bil iz čisto tehničnih razlogov posnet na 35-milimetrski filmski trak. Špica je bila skopirana iz treh negativov. Poleg Pastirčka si je Kumar zamislil še s časovno lupo posnete oblake. Uporabil je močan rumeni filter, da je bolj poudaril oblake. Ob določenem glasbenem poudarku sta se pojavila silhueta Ljubljanskega gradu in napis RTV Ljubljana. Po prvotni zamisli

⁴⁴ Lado Pohar: *Televizija prihaja*, str. 30.

⁴⁵ Janez Pirnat: Na začetku in na koncu, V: *Televizija prihaja*, str. 101.

naj bi film skopirali z maskami in protimaskami, da oblaki ne bi prekrivali Pastirčka, toda v laboratoriju v Trnovem mask niso mogli izdelati, zato smo se morali zadovoljiti s špico, kakršno poznamo in pri kateri se oblaki vidijo skozi Pastirčka.«⁴⁶

Pastirček je k sreči preživel vse poskuse zamenjav, tudi pretirano naraščanje »domoljubja«, ko so ga hoteli zamenjati s »špico«, podobno tistim, ki so jih včasih vrteli na nekaterih časovno in prostorsko konserviranih realsocialističnih televizijah. Lahko se še dolge ure v pozno noč prerekamo o okusih, a upajmo, da nas bo takrat, ko bomo ponovno zadremali pred televizorjem, še dolga leta zbujal star televizijski odpovednik s Pastirčkom ob koncu programa. Mi pa se že bližamo koncu drugega dela naše nadaljevanke. V tem delu smo že v naslovu opozorili na trdo delo televizijcev. S tem smo poskusili razbiti urbani mit o brezdelnih televizijcih. Prav tako so na sprehodu po Ljubljani s prisposodbo s »Švicarijo« opozorili televizijci na trdo delo likovnih in drugih umetnikov. Tako kot so slikarji in kiparji vložili v svoje stvaritve ure in ure dela, tako so se trudili tudi televizijski ustvarjalci. Slovenska televizija se je dobesedno rodila v znoju in tradicijo tudi zvesto nadaljujemo vsem predsodkom navkljub.

Preostane nam le še to, da napovemo naš nadaljnji spored. Najprej bomo napravili kratek skok na Gospodarsko razstavišče, saj je tam Televizija Ljubljana oddajala decembra 1957 devetdnevni poskusni program, nato pa bomo poleteli tri leta naprej v čas, ko je »tele že majhna kravica« ali prava televizija postalo in prisluhnili mnenju gledalcev o kakovosti programa. Izkoristili bomo prednosti sodobne tehnike in si pred svetovnim prvenstvom v Planici ogledali, kako se je ekipa Televizije Ljubljana pripravila na prvo svetovno prvenstvo v smučarskih poletih. Tako se bomo pripravili na tekme na prenovljeni letalnici v Planici in lažje stiskali pesti za rekordne polete. Upamo, da program ni preveč natrpan oziroma predolg. Kdor pa bo preveč utrujen zadremal ob naši zgodbi, naj se ne sekira preveč. Zbudila ga bo melodija pastirčkove piščali ob koncu programa.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

RTV SLO, TV Slovenija

- ◊ Oddelek za arhiviranje in dokumentacijo TV Slovenija, fond Vodstvo TV, škatla I – 67

ČASOPISI

- ◊ Tedenska tribuna, 4. 7. 1957
- ◊ Vestnik, 16. 7. 1957

LITERATURA

Bizilj, Ljerka: *Slikarji stvarnosti. Podoba slovenskih medijev*. Ljubljana: Modrijan, 2008.

Kumar, Marko, *Tehnologija grafičnih procesov*. Tretja, prenovljena in razširjena izdaja. Ljubljana: Založba Center RS za poklicno izobraževanje, 2008.

⁴⁶ Marjan Richter: Na prihod televizije smo se najprej pripravljali s filmom, V: *Televizija prihaja*, str. 201.

Pohar, Lado (glavni in odgovorni urednik): *Smeh in nasmeh za kamero in mikrofonom. Ob 75-letnici radia in 45-letnici televizije v Sloveniji*. Ljubljana: RTV Slovenija, 2003.

Pohar, Lado (odgovorni urednik): *Televizija prihaja. Spominski zbornik o začetkih televizije na Slovenskem*. Ljubljana: RTV Slovenija, 1993.

ZUSAMMENFASSUNG

HEISSE JUNITAGE DES JAHRES 1957 UND DAS IM SCHWEISS GEBORENE FERNSEHEN ÜBER DIE »FRÜHGESCHICHTE« DES SLOWENISCHEN FERNSEHENS ANLÄSSLICH SEINES 55-JÄHRIGEN BESTEHENS – TEIL 2

Die erste Versuchssendung des Fernseheteams bei Radio Ljubljana mit dem Titel »Das Fernsehen kommt« klang mit dem Versprechen aus, dass das heimische Programm immer öfter zu den slowenischen Zusehern kommen wird. Da das Ljubljanaer Fernseheteam weder ein Studio noch eine ausreichende technische Ausrüstung besaß, übersiedelte das gesamte Team für einige Tage nach Zagreb und bereitete am 23. Juni 1957 ein eineinhalbstündliches Programm vor. Die Temperatur bei der Generalprobe stieg, und am Abend brachte Televizija Ljubljana seinen Zusehern eine Rundschau mit in- und ausländischen Nachrichten und einer umfangreichen Sportschau. Der Inhalt der Rundschau gliederte sich in Kurznachrichten aus dem In- und Ausland und einen Kommentar aus dem Studio zu Beiträgen zu den Filmneuheiten und der einheimischen Rundschau. Der Fernsehansager las die letzten Nachrichten im Studio und kommentierte dann die Filme. In der Reportage »Bummel durch Ljubljana« wurden die Zuseher in einer angenehmen Stimmung von dem Reporter Dušan Kralj und dem Zeichner Janez Pirnat durch die Sendung geführt. Nach einem kurzen Spaziergang durch Ljubljana amüsierten die Zuseher ein Puppenfilm mit dem Titel »Helle Köpfcchen« und ein kabarettistischer Cocktail mit mimischen und musikalischen Nummern, in dem Frane Milčinski – Ježek als größter Star die Zuseher begrüßte. Nach dem Unterhaltungsprogramm wurde den Zusehern noch eine Reportage über die Dreharbeiten des zweiten Teils des Films Vesna präsentiert. Nach dem Fallen des Vorhangs überschliefen Zuseher und Kritiker zunächst die Nacht, und am nächsten Morgen war es auch so weit für die ersten Beurteilungen der Sendung. Die zweite Sendung in Zagreb war nach Form und Inhalt bunter, Proben und Vorbereitungen auf die Sendung gab es aber weniger. Die Sendung wurde korrekt vorbereitet und durchgeführt, es passierten nur ein paar technische Fehler. Während der Sportnachrichten wurde das Programm durch einen Stromausfall unterbrochen. Einige Kritiker behaupteten, der Sportteil sei etwas zu lang und einige Nachrichten seien ein wenig veraltet gewesen. Die Zagreber Kollegen äußerten sich über die Sendung weitgehend in Superlativen, nur einige hatten von den Gästen, die sich schon das erste Mal hervorgetan hatten, vielleicht zu viel erwartet. Die Sendung entstand unter anomalen Bedingungen mit vielen, im letzten Augenblick gefundenen Lösungen und in unerträglicher Hitze in einem kleinen Studio – das slowenische Fernsehen wurde buchstäblich im Schweiß geboren. Das Fernseheteam aus Ljubljana war nach der erfolgreichen Sendung auf eine selbstständige Ausstrahlung vorbereitet und wartete nur noch auf ein eigenes Studio und die erforderliche Ausrüstung. RTV Ljubljana erhielt auch einige Kritiken der Zuseher des Fernsehprogramms. Doch alle waren begeistert von der neuen Einführung bei Sendebeginn mit dem Hirtenjungen. Der Hirtenjunge hat im Fernsehen mehrere Jahrzehnte überlebt, und es ist zu hoffen, dass er uns noch viele Jahre am Ende des Programms aufwecken wird.